

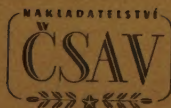
ČESKOSLOVENSKÁ AKADEMIE VĚD

ČESKÁ MYKOLOGIE

ROČNÍK VII

2

KVĚTEN 1953

ČESKÁ MYKOLOGIE

Časopis Čs. mykologického klubu pro šíření znalosti hub po stránce vědecké i praktické
Ročník VII Číslo 2 Květen 1953

Vydává Nakladatelství Československé akademie věd

Rediguje: Dr. Albert Pilát, vedoucí redaktor s redakčním kruhem: Prof. Dr. K. Cejp, MUDr. J. Herink, I. Charvát (tajemník redakce). Redakce: Praha II, Václavské nám. čp. 1700, Národní museum. Administrace: Praha II, Vodičkova 40, Nakladatelství Čs. akademie věd. Příspěvky na adresu tajemníka redakce: Praha II, Krakovská ulice č. 1. Telefon 23-11-31.

Česká mykologie vychází čtyřikrát ročně. Předplatné na rok 1953 Kčs 120,—, jednotlivé číslo Kčs 30,—.

OBSAH

Dr A. Pilát: Prof. Dr. Bohumil Němec osmdesátníkem	49
Dr E. Nánay (Budapešť): Carolus Clusius, první vědecký mykolog	51
Dr F. Kotlaba: Mycena Typhae (Schweers) c. n. — helmovka orobincová, nová pro ČSR (dokončení)	53
Dr M. Svrček: Nové, vzácné nebo méně známé československé houby bedlo- vité. I. rod <i>Leptonia</i> (Fr.) Quél. — Trávníčka	56
Ing. A. Příhoda: Odstraňování pařezů houbami	62
Dr A. Pilát: Hřib Quéletův — <i>Boletus Queletii</i> Schulzer v Čechách	65
Ing. Dr J. Zeman: Oceňování jedlých druhů hub s hlediska praktického houbaře	69
MUDR J. Herink: Penízečka liláková — <i>Baeospora myriadophylla</i> (Peck) Singer v Československu	80
Dr A. Pilát: O meším oušku laločnatém — <i>Leptotus lobatus</i> (Pers.) Karsten	89
Dr F. Šmarda: Rosoloklihatka čirá — <i>Neobulgaria pura</i> (Fr.) Petrak	92
MUDR J. Kubička: Drobné zprávy: Strmělka bažinná — <i>Clitocybe ectypa</i> Fr. v Čechách. — <i>Amanita phalloides</i> ssp. <i>virosa</i> (Fr.) Gilb. a slimáci	93
Dr J. Schützner: Názvoslovné drobnosti	94
I. Charvát: Literatura — „Naše houby“ — od Dr A. Piláta a O. Ušáka	95

Příloha: 1 barevná tabule č. 10 — Hřib Quéletův — *Boletus Queletii* Schulzer.

ČESKÁ MYKOLOGIE

ČASOPIS ČESKOSLOVENSKÉHO MYKOLOGICKÉHO KLUBU

ROČNÍK VII

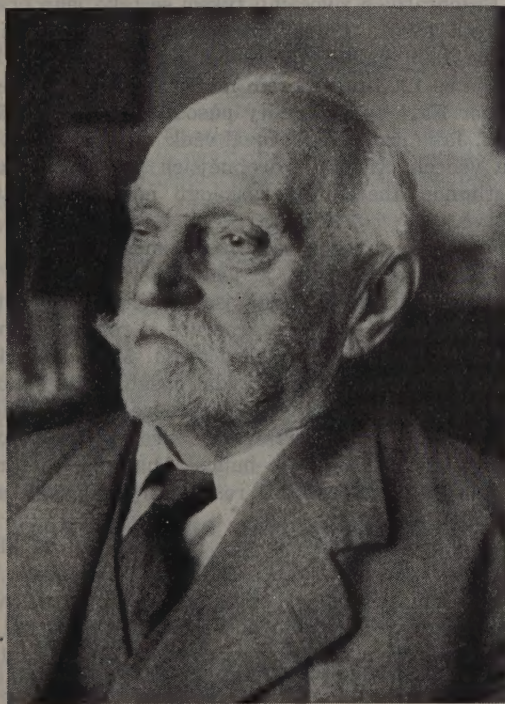
1953

SEŠIT 2

Prof. Dr Bohumil Němec osmdesátníkem

Dr Albert Pilát

Letos 12. března 1953 oslavil největší český žijící botanik prof. Dr Bohumil Němec své osmdesáté narozeniny. Používáme tohoto významného životního jubilea k tomu, abychom jednak v krátkosti přehlédlí jeho více než půlstoleté, bohaté a plodné

Prof. Dr Bohumil Němec,

16. III. 1953, foto A. Pilát

životní dílo, jednak abychom mu při této příležitosti vyslovili srdečné blahopřání, aby i v dalších letech v plné svěžesti tělesné a duševní, jako dosud, mohl v tomto díle pokračovat.

Prof. Němec pracoval v různých oborech botaniky — jeho činnost byla vždycky mnohostranná a nikdy neustrnul na úzké specialisaci. Jeho práce rozmnoužují naše

vědomosti z mnohých oborů biologie. Všiml si rostlin jevnosnubných, ale stejně pilně i hub a bakterií. Nikdy se také nevyhýbal popularisaci a propagoval svou milovanou vědu v nejširších kruzích našeho lidu. Úctyhodné jsou nejen vědecké výsledky jeho práce, ale i jeho erudice a jedinečná znalost odborné literatury.

I když neleží těžiště Němcovy vědecké práce v mykologii, přesto jí věnoval již od mládí hodně pozornosti a uveřejnil veliký počet mykologických prací, jejichž seznam uvádíme na konci tohoto článku.

Podrobnější zprávy o životě a činnosti prof. Němce byly uveřejněny hlavně ve dvou článcích, a to v časopise *Preslia* (2 : 5—12, 1922) k jeho 50. narozeninám a v tomže časopisu Iljinův článek k jeho 60. narozeninám (11 : 3—10, 1932). V těchto publikacích jsou uveřejněny i seznamy jeho vědeckých prací až do roku 1932.

Bohumil Němec narodil se 12. března 1873 ve vesnici Prasku u Nového Bydžova. V Novém Bydžově navštěvoval střední školu a ve studiích pokračoval na filosofické fakultě university v Praze. Jako student pracoval u profesora Vejvodského a zejména se o zoologii. Bezobratlých živočichů týkají se také jeho první vědecké práce, které uveřejnil v letech 1895 a 1896. Šťastnou shodou okolností však brzo přešel na botaniku a v roce 1899 habilitoval se na universitě z anatomie a fyziologie rostlin, kde se stal v roce 1903 profesorem mimořádným a v roce 1907 profesorem řádným. Jako profesor Karlovy university působil až do roku 1939, kdy okupanti Karlovo učení zavřeli. Jako pensista pracoval však vědecky dále a stejně intenzivně, o čemž svědčí řada vědeckých knih i drobnějších prací, které uveřejnil. Po roce 1945 přednášel rostlinnou anatomii a fyziologii několik semestrů na Slovenské universitě v Bratislavě.

Mnoho nových poznatků a pozorování nashromáždil Němec ve svých dílech. Nejznámější u nás, a hlavně v cizině, je jeho objev statických orgánů u rostlin z roku 1900. Významné a hojně citované jsou i jeho práce cytologické. Velikou pozornost věnoval po řadu let studiu regenerace u rostlin a pokusné morfologii. Řada jeho žáků v těchto studiích pak pokračovala. Mnoho prací uveřejnil Němec také z oboru rostlinné fyziologie. Rovněž vydal obsáhlá díla souborná, jako na př. *Das Problem der Befruchtungsvorgänge und andere zytologische Fragen, Methoden zur Regeneration der Pflanzen*, tři svazky Aventinského Rostlinopisu (díl I. Úvod do všeobecné biologie II. Nauka o buňce, Anatomie rostlin, IV. 1. Jak rostou rostliny, 2. Pohyby a rozmnožování rostlin, Fysiologická anatomie rostlin.) *Život rostlin*, I—II, 1941, a jiné.

Z obsáhlé a bohaté popularisační činnosti Němcovy nutno hlavně vyzdvihnout jeho redigování časopisu „Živa“ v letech 1910—14, časopisu „Vesmír“ v letech 1923—1938 a prací, kterou vykonal při redigování Ottova naučného slovníku.

Tato letmá skizza Němcova životního díla nevyčerpává je ani v podrobnostech, ani v mnohostrannosti zaměření. Je však patrné z jeho prací, které vydal tiskem. Z tohoto bohatého seznamu uvádíme k informaci našich čtenářů pouze jeho vědecká díla mykologická.

Seznam vědeckých prací prof. Bohumila Němce z oboru mykologie.

(Populární články nejsou uvedeny.)

Über die Mycorrhiza bei *Calypogeia trichomanis*. Beihefte zum Botanischen Centralblatt XVI. 2. 1904, 253.

Příspěvky k poznání nižších hub. I. Nová *Chytridiacea*. Rozpravy České akad. věd, XX, 1911, 12. — II. Haustorie rezu *Uromyces Betae* Pers., tamtéž, XX, 1911, 24. —

III. *Olpidium Salicorniae* n. sp., tamtéž, 1911, 31. — IV. *Olpidium Brasicae* a dva

- nové druhy rodu *Entophlyctis*, tamtéž, XXI, 1912, 8. — V. *Anisomyxa Plantaginis*, n. g. n. sp., tamtéž, XXI, 1912, 35. — VI. Nová *Saprolegniaceae*, tamtéž, XXI, 1912, 43. Zkrácený výťah těchto prací byl vydán v jazyce německém v Bulletinu akademie v letech 1911 a 1912.
- O bakteriových hlízkách seradely. Slavnostní spis II. tř. Č. Akademie k 70. narozeninám prof. Dr. K. Vrby. 1915.
- Vypouštění výtrusů z plodnic některých Hymenomycetů. Rozpravy Č. akademie věd, II. tř. 33, č. 6, 1—22, 1924.
- Einige Beobachtungen über die Regeneration bei *Collybia tuberosa*. Studies from the Plant Physiological Laboratory of Charles University Prague, 3:98—102, 1925, 13 obr.
- Regenerationserscheinungen an *Lenzites saepiaria* W. tamtéž 3: 103—105, 1925, 6 obr.
- Basidie na třeni hřibovitých hub (Basidia on the stem of Boletinae), Preslia 4:30—36, 1926, 17 obr.
- O bakteriích v buňkách rostlinných a lidských. Rozpravy II. tř. Čes. akademie, 35, č. 7, 1—7, 1926. (Spolu s P. Milovidovem.)
- Neviditelné bytosti. Knihy pro každého 18: 1—192, Praha 1926, 33 obr.
- Über den Einfluß der Bakterien auf die Entwicklung des pflanzlichen Kallus. Věstník Král. čes. spol. nauk, II. tř. 1—17, 1929, 12 obr.
- Bakterien in den Fruchtkörpern einiger Ascomyzeten, tamtéž, II. tř. 1—11, 1929, 11 obr.
- Über die Sporenbildung bei *Hydnoria Tulasnei*, tamtéž, II. třída, 1—9, 1929, 29 obr.
- Obliterace asků u tuberaceí. Sborník Přírodovědecké společnosti v Mor. Ostravě, 73 až 84, 1930/31, 5 obr.
- Jaraia salicis*. Věstník Král. čes. spol. nauk, II. tř. 1931, Studies from the Plant Physiological Laboratory of Charles University, Prague, 4: 1—21, 1931, 25 obr.
- Bakterielle Wuchsstoffe. Berichte der deutschen botan. Ges. 48: 72—74, 1930.
- Vliv bakterií na růst rostlin. Compte rendu du IIIme Congrès des botanistes slaves, Warszawa 1931, p. 22.
- Über Bakteriensymbiose bei *Ardisia crispa*. Věstník Král. čes. spol. nauk, II. tř. 1932, pp 1—23.
- Hojení ran a regenerace u některých Polyporaceí. Rozpravy Čs. akad. 45, č. 12. 1—12, 1935.
- Dorsiventralita a regenerace u rodu *Daedalea*. Rozpravy Čs. akad. 46, č. 30, 1—15, 1936.
- Über einige seltene Elemente in der Asche von *Polyporus fomentarius* und seiner Wirthölzer. Berichte d. deutschen botan. Ges. 54: 276—278, 1936.
- Užitek hub. Vesmír 16: 80—82, 1937.
- Gold in einigen Pilzen. Chronica Botanica 4:12, 1938. (Spolu s J. Babičkou.)
- Čarodějné kruhy. Vesmír 23: 146—147, 1945.

Carolus Clusius, první vědecký mykolog

Dr NÁNAY Ernő (Budapest)

Jen málo lidí ví, že první průkopník soustavné mykologie působil už na sklonku 16. století, a to v Maďarsku.

Byl to Carolus Clusius, po francouzském způsobu jinak zvaný Charles d'Escluse, který žil v letech 1526 až 1609. Jeho jméno se právem uvádí spolu s druhými dvěma vynikajícími botaniky téže doby, o málo starším Dodonaeem a něco mladším Lobeliem jako zasloužilého systematického pracovníka, jenž pomáhal překonat scholastické meškání v přezívající se tradici aristotelskoscholastické učenosti a připravit vytvoření novodobé vědy. Dodonaeus, vlastním jménem Dodoens of Doodezoon, jenž byl císařským osobním lékařem, sluje zakladatelem holandského zahradnictví (žil 1517 až 1585). Lobelius, jinak de l'Obel nebo Lobel (žil 1538 až 1616), rovněž dvorní lékař, proslul svými díly *Plantarum seu stirpium historia* 1576 a *Plantarum seu stirpium icones* 1581.

Clusius nebyl lékařem, ale od konce století 16. působil ve Vídni jako dvorní botanik a vedoucí vídeňské císařské zahrady, když byl již před tím pobyl ve Španělsku a popsal květenu Španělska. Měl hojnost příležitostí k botanickému průzkumu Dolních Rakous a Moravy, západních Uher a části Slovenska, nad to pak příležitosti pěstitelské (po cizokrajných druzích rostlin byla dobová poptávka zvláště živá). Jeho příznivcem se stal nad jiné vynikající známé a přátele hrabě Batthiány (Boldizsár, to je Baltazar). Literárním výtěžkem Clusiovy botanické píle je **Exoticorum libri decem** (Deset knih cizokrajných zvláštností). Pro mykologii má průkopnický význam jeho ke spisu „**Rariorum plantarum historia**“ (Dějiny vzácnějších rostlin) r. 1601 připojený dodatek nazvaný **Fungorum in Pannoniis observatorum brevis historia** (Krátká historie o houbách pozorovaných v území pannonském). V tomto odborném prvotisku Karel Clusius probral na 28 foliových arších více než 100 druhů hub, uvedl je v soustavu, dobře je popsal a většinou dal opatřit dřevoryty.

Každému druhu, který popisuje, arci po latinsky, věnuje 6 až 8 řádků. Samo sebou se rozumí, že biologických funkcí hubného organismu, jako rozmnožování hub, nemohl se dopátrat, už pro nedostatek mikroskopického zkoumání. Clusiova systematika spočívá na visuálním jevu hubných specií. O způsobech upotřebení jich se vyslovuje způsobem odpovídajícím starší pověrčivosti a bázni vrstevníků zkoušet kterýkoli druh. Dřevorezby jsou v tomto díle tak přesné, a pečlivě reproduované, že daleko předčí podobné práce současníků; pocházejí od Albrechta Dürera. Obrazová předloha těchto dřevorytů sloužila ještě v roce 1672 Vlámovi Steerbeckovi za vzor pro dřevoryty jeho knihy o houbách. Ale už Clusius před svou smrtí nevěděl, kam založil obrazy, a po století byly neznámé. Nalezly se začátkem století 18. v universitní knihovně v Leydenu a tam jsou dodnes.

Tento obrazový **Codex Clusius** obsahuje na 86 foliových stranách malby v přirozené velikosti, dokonale podle přírody, v barvách dobře zachovaných, takže většinu jich znalec pozná hned na první pohled. Původcem jejich byl francouzský malíř, kterého k tomu účelu zjednal Batthiány. Tyto malby byly předlohou pro dřevoryty a základem houbových popisů v knize **Fungorum in Pannoniis observatorum brevis historia**. Jména jsou u těchto maleb dobová, německá i maďarská, nyní ovšem dávno překonaná. Pro mykologii německou a maďarskou mají význam. Vynikající mykologové, jako Fries, Saccardo, Bresadola, se Clusiovým Codexem bedlivě zabývali.

Reprodukováno bylo toto Clusiovo mykologické dílo k maďarskému „tisíciletí“ v roce 1900 drem Juliem Istványfy. Veškeré obrázky Codexu byly umělecky litografovány, **Fungorum Historia** byla faksimilována, dr Istványfy připojil výklad a ještě celou korespondenci vídeňského dvorního botanika, která se věci týkala.

V Clusiově systematice je 21 rodů jedlých (*genera esculenta*), mezi nimiž ku podivu chybí špička travní a 26 druhů „zhoubných“ (*genera perniciosa*), mezi nimiž zase pohřešíte muchomůrku hlízovitou jakož i veškeré vláknice.

Clusius se také mimochodem zasloužil o známost a rozšíření brambor, což se ještě více oceňuje s hlediska výživy lidu; a také koňské kaštany, zdobící naše kraje, děkují za své rozšíření zásluze dvorního botanika Clusia. Mezi předchůdci a připravovateli vědecké mykologie mu náleží památné místo.

***Mycena Typhae* (Schweers) c. n. — helmovka orobincová, nová pro ČSR**

Dr František Kotlaba

(Dokončení.)

Nejbližše příbuzný druh naší helmovce je helmovka sítinová — *Mycena juncicola* (Fr.) Gill. a h. krátkovitá — *M. tubarioides* (Maire) Kühner. Podle Kühnera je *Mycena Typhae* dokonce jen pouhou varietou od *Mycena tubarioides* (Le Genre *Mycena*, p. 257, 1938, viz též A. H. Smith: North American Species of *Mycena*, p. 106, 1947 a Konrad et Maublanc: Les Agaricales, p. 308, 1948). I když se některými znaky oba druhy sobě značně blíží (velikost spor, počet lupenů, ekologie), přece jen řadou znaků se liší. Třeň *Mycena tubarioides* je pravidelně o polovinu kratší než u *M. Typhae*, klobouk je též menší, pokrytý ježatými šupinkami, zatím co náš druh je lysý; barva klobouku, lupenů i třeň je spíše hnědorůžová, avšak helmovka orobincová je jasně světle růžová s nafialovělým tónem a roste na jiném substrátu než prvá. Svým zevnějškem, jak praví René Maire, připomíná *Mycena tubarioides* miniaturní kržatičku otrubičnatou — *Tubaria furfuracea* (Fr.) Gill., což nelze říci o *Mycena Typhae*. Helmovku kržatkovitou sbíral Maire na hnijící skřipině *Scirpus lacuster* L. roku 1925 a popsal ji jako *Omphalia tubarioides*. v Bull. Soc. Myc. de France 1930.

Schweers sbíral tento druh na orobinci širolistém — *Typha latifolia* L. Dokladem toho, že helmovka orobincová neroste výlučně jen na orobinci, jsou mé nálezy i na lodyhách sítiny rozkladité — *Juncus effusus* L. a na odumřelých listech ostřice šedavé — *Carex canescens* L. (řídce). Nejčastějším substrátem naší houby je však orobišec, a to jeho listy (hlavně jejich base, obalující lodyhu) a lodyhy stojící a ležící ve vodě, takže substrát je vždy důkladně promočený. Plodničky vyrůstají těsně nad hladinou vodní nebo i výše (až 8—10 cm nad hladinou), ale nalezl jsem je i pod hladinou (kam se dostaly asi stoupnutím hladiny po deštích).

Plodničky vyrůstají většinou trsnatě ve velikém počtu na jednom místě, obalujíce takřka celou stojící lodyhu v jednom místě kol dokola. Napočítal jsem i přes 70 plodniček na jediném kusu substrátu! Obvykle však nalézáme 10—20 exemplářů a jen zřídka méně. Jejich počet však zřejmě souvisí s velikostí a výživností substrátu. Tak na listech ostřice roste obvykle jen 2—5 exemplářů, na lodyhách sítiny 8—12 ex. a na orobinci zpravidla více než 10 exemplářů.

Mycena Typhae je houba značně chladnomilná. O tom svědčí doba jejího růstu v Holandsku i u nás. Tam byla sbírána v listopadu a v prosinci, zatím co u nás nasazuje plodnice asi od poloviny září přibližně přes polovinu listopadu, s hlavní dobou výskytu v říjnu. Uvědomíme-li si, že Nizozemí patří podnebně do oblasti klimatu přímořského (vyznačuje se proti kontinentálnímu klimatu mírnější a později nastupující zimou), pak souhlasí výskyt helmovky orobincové v Holandsku s výskytem u nás velmi dobře, neboť zima se u nás vlivem kontinentálnější polohy dostává dříve.

Plodničky houby se objevily po prvních chladnech kolem poloviny září a pak rostly dále až asi přes polovinu listopadu. Zaznamenal jsem je na exkursích na Blata 19. IX., 25. IX., 17. X., 20. X., 8. a 10. XI. 1952, vždy jen na jediné nevelké lokalitě (circa 50 m²) v oddělení „U dubu“ v zarůstajících tůňkách po vytěžené rašelině. V jiných partiích Blat jsem helmovku orobincovou (podobně jako křehutičku orobincovou) hledal zatím zcela bezvysledně, ačkoliv ekologicky shodných lokalit je zde veliké množství.

Pro chladnomilnost naší houby mluví též to, že i značné mrazy plodnice nepoškodily. Pokud jsem mohl sledovat, byly 18., 19. a 20. října mrazy —3 až —5° C. Zatím co valná část ostatních hub na rašeliništi úplně zmrzla a hladina tůněk byla pokryta ledem 2—3 mm tlustým, plodničky helmovky nebyly mrazem nijak viditelně poškozeny. Konečně sám růst houby v chladných, mokřých bažinách na podzim mluví dostatečně o její chladnomilnosti.

Po stránce ekologické je *Mycena Typhae* zajímavá tím, že roste na Blatech prakticky na těchže substrátech, jako *Psathyrella Typhae* (Kalchbr.) Kühn. in Favre. V některých případech jsem dokonce nalezl plodničky helmovky orobincové na těchže lodyhách orobince, na kterých rostla v létě křehutička orobincová. Obě houby jsou shodné ekologicky, ale dobou výskytu se liší, neboť prakticky následují po sobě. Křehutička roste přibližně od počátku května do poloviny září, zatím co helmovka orobincová vyrůstá asi od poloviny září a roste pravděpodobně přes polovinu listopadu. Liší se tedy zřejmě jen různými nároky na teplotu (vlhkost, substrát atd. jsou stejné). Spolu s *Mycena Typhae* rostla současně na listových čepelech orobince také *Cyphella Lloydiana* Pilát, vzácný čišovec Lloydův. Ten je svým výskytem jakousi spojkou mezi oběma druhy, neboť podle mých pozorování roste na Blatech asi od července do října. Tyto houby nám tak představují zvláštní společenstvo mrtvých orobinců.

V období podzimních mrazů jsem často vedle plodniček helmovky nacházel na orobincích drobné, 1—2 mm velké, světle okrové nebo bělavé, nepravidelně kulovité útvary, které na umělé sladinkové půdě vyklíčily v bohaté mycelium agarikoidního typu.*) Z toho lze soudit, že tyto kuličkovité útvary, vyrůstající pozdě na podzim, jsou jakýmsi odpočinkovými stadii naší helmovky (pseudosklerocia), které upomínají na některé zástupce skupiny *Deuteromycetes*.

Mycena Typhae je asi více rozšířena, než jak bychom se mohli domnívat podle dosavadních nálezů (náš nález je první v Československu a pravděpodobně druhý na světě). Cejp upozornil, že bude tato houba jistě v Evropě více rozšířena, zejména v bažinách na zbytcích vodních rostlin, že však ušla pozornosti mykologů. Můj nález je toho důkazem, avšak zdá se, že její výskyt bude omezen na ekologicky nejvýhodnější lokality. Tomu nasvědčuje také ta okolnost, že teprve 18 let po prvním nálezu byla nalezena po druhé. Stejně Favre, který velmi dlouho studuje houby na vrchovištích Jury, ji odtud neuvádí a jiní mykologové z podobných míst též ne.

Резюме

Автор собирал *Mycena Typhae* (Schweers) Kotlaba в значительном количестве на Собеславских болотах в Южной Чехии (переходный торфяник) в сентябре, октябре и ноябре 1952 (19. IX., 25. IX., 17. X., 20. X., 8. и 10. XI. 1952) на омертвевших растениях *Typha latifolia* L., *Juncus effusus* L. и *Carex canescens* L. Этот вид рос на том же месте как *Psathyrella Typhae* (Kalchbr.) Kühn. in Favre, часто даже и на тех же растениях и довольно часто вместе с *Cyphella Lloydiana* Pil., откуда эти грибы образуют особую группу грибов на мертвых растениях семейства *Typha*.

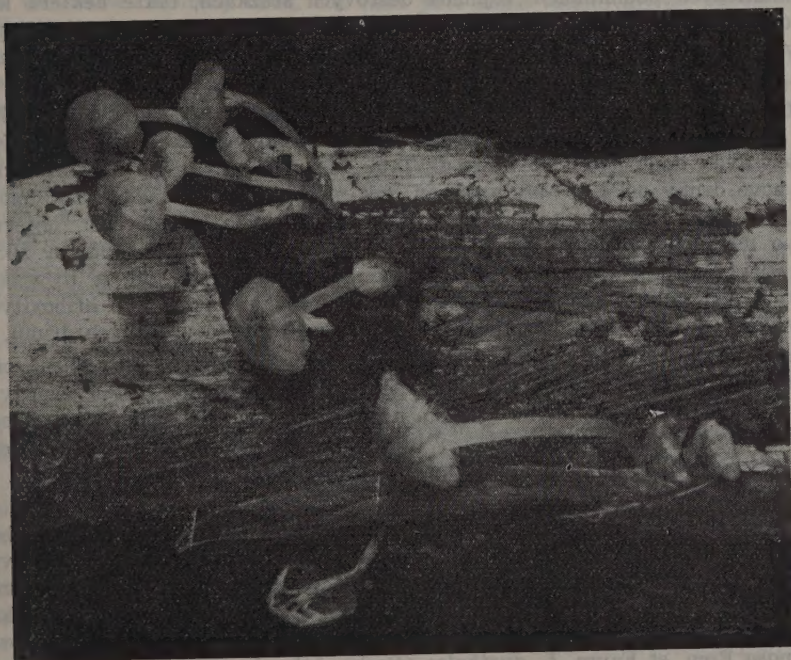
Потому что введенный вид своими знаками соответствует семейству *Mycena* (Pers. ex Fr.) S. F. Gray, автор перемещает его из семейства *Omphalia* (Fr.) Quél. в семейство *Mycena*.

Mycena Typhae отличается рядом знаков, от *Mycena tubarioides* (Maire) Kühner и отсюда нельзя ее считать вариетой, как ошибочно предполагал Kühner 1938 г., и ему подражал A. H. Smith 1947 г. и Konrad et Maublanc 1948 г.

*) Kultivaci ochotně provedla Dr Olga Fassatiová v mykologické laboratoři botanického ústavu v Praze, za což jí srdečně děkuji.

Helmovka orobincová — *Mycena Typhae* (Schweers) Kotlaba. Na lodyhách orobince
široolistého sbíral 20. X. 1952 Dr Fr. Kotlaba. Foto Dr A. Pilát.

Summary

The author collected *Mycena Typhae* (Schweers) Kotlaba in considerable numbers in the Soběslav bogs in Southern Bohemia (transition peat-bog), in September, October and November 1952 (19. IX., 25. IX., 17. X., 20. X., 8. and 10. XI. 1952) on dead specimens of *Typha latifolia* L., *Juncus effusus* L., and *Carex canescens* L. It grew in the same place as *Psathyrella Typhae* (Kalchbr.) Kühn. in Favre, often even on the same plants, and quite often together with *Cyphella Lloydiana* Pil., so that these fungi form a special fungus association on dead specimens of the genus *Typha*.

As the species here discussed corresponds in its characters to the genus *Mycena* (Pers. ex Fr.) S. F. Gray, the author transfers it from the genus *Omphalia* (Fr.) Quél. to the genus *Mycena*.

Mycena Typhae is distinguished by a number of characters from *Mycena tubarioides* (Maire) Kühner, so that it cannot be regarded as its variety, as Kühner 1938 did, and A. H. Smith 1947 and Konrad & Maublanc 1948 took over from him.

Nové, vzácné nebo méně známé československé houby bedlovité. I. rod *Leptonia* (Fr.) Quél.-Trávníčka

Dr. Mirko Svrček

Mezi *Leptonie* — trávníčky patří většinou drobnější houby ze skupiny červeno- a hranatovýtrusých hub lupenatých (bedlovitých), které jsou celkem opomíjeny a stále ještě málo známy. Většina z nich řadí se mezi význačné obyvatele trávníků, luk, výslunných strání, pastvin a podobných stanovišť, kterým houbaři zřídka kdy věnují větší pozornost. Kromě toho jsou silně závislé na určitých klimatických podmínkách, zejména dešťových srážkách, takže některá léta mnohé druhy nefruktifikují vůbec, nebo jen po zcela krátkou dobu. Největší počet trávníček objevuje se po letních vydatných deštích, a to někdy již v červnu, obvykle a mnohdy hromadně až v červenci a srpnu.

České druhy po prvé souborně zpracoval Velenovský v Českých houbách (p. 617 až 624, 1921), kde uvádí celkem 27 druhů, z toho 12 nových, ke kterým ve svých pozdějších dvou doplňcích (*Novitates* 1: 140—141, 1939 a 2: 79, 1947) připojil ještě 4 nové druhy další. Je překvapující, jak malá pozornost byla i pak těmto houbám věnována. Jen tu a tam se v mykofloristických příspěvcích objevují zmínky o některých druzích (Cejp 1931, Podziměk 1931, Vacek 1934 a 1937, Šmarda 1942 a 1944, Pouzar 1951). Druhé souborné zpracování, a to v klíčové formě, nalézáme v novém Pilátově Klíči k určování našich hub hříbovitých a bedlovitých (p. 230—235, 1951), kde je popsáno 46 střeoevropských druhů.

V tomto příspěvku uvádím druhy, které jsem sám v minulých letech sbíral, případně doplňuji je dosud nepublikovanými nálezy jiných mykologů, pokud jsem tyto doklady viděl a revidoval v mykologickém herbáři botanického oddělu. Nár. musea v Praze, a zároveň poukazují na údaje v literatuře. Jako nový druh popisují *Leptonia cervicolor* sp. n. (Trávníčka jelení) a formu *Leptonia placida* (Fr.) Q. f. *obscura* f. n.

Jsem přesvědčen, že dalším intensivním průzkumem bude naše mykoflora obohacena o řadu dalších druhů trávníček. Zejména upozorňuji na pravděpodobný výskyt některých význačně rašelinných *Leptonií*, které zatím nebyly u nás pozorovány, hlavně asi proto, že československé rašeliny, zvláště horské, jsou po mykologické stránce takřka neznámé. Jsou to: *Leptonia atromarginata* Rom. et Favre, *L. caliginosa* Rom. et Favre, *L. dysthales* (Peck) Atk., *L. ianthina* Rom. et Fav.,

L. rhombispora Kühn. et Bours., *L. sphagnum* Rom. et Favre, *L. tenella* Favre a *L. Whiteae* Murrill. Všechny tyto druhy přicházejí na vrchovištích ve Švýcarsku a Francii.

Následující druhy uvádím v systematickém uspořádání.

Sekce I. *Chalybaeae* K. et M. — Klobouk nehygrofánní, lupeny v mládí namodralé nebo lilákové.

Leptonia euchroa (Pers.) Gill. — Trávníčka modrá.

Význačný dřevní druh, celý modře zbarvený, rostoucí na pařezech či na basích listnatých stromů, převážně olší. Velenovský uvádí 3 lokality ze středních Čech. V sev.-vých. Čechách sbírána Podzinkem (Cerekvice, 8. 1929, podrobný popis v Mykologii 8:48—49, 1931). V musejním herbáři jsou dva doklady ze středního Povltaví: Libřice u Davle, X. 1937, leg. Vacek, a Slapy, 20. IX. 1949, leg. Ing. Landkammer (tento nález je publikován v Pilátově Klíči, tab. 319). Sám jsem ji sbíral na basi olše (*Alnus glutinosa*) u Karlštejna (Královská studánka, X. 1949). Nověji byla nalezena u Roblína, 10. IX. 1950, leg. K. Krejčík (cf. A. Pilát in Studia botanica 12:36, 1951), v údolí Vůznice u Nižboru (na padlém kmenu olšovém, 28. X. 51, leg. Zd. Pouzar) a v oboře Kersko u Poříčan (v dutině dubového kmene, 28. IX. 52, leg. Zd. Pouzar). Z Moravy je uváděn Fr. Šmardou (Výsledky 1:31, 1942) z dutiny pařezu *Fagus* (Spálená skála), u Žarošic sbírána V. Vackem na pařezu *Fraxinus*, VIII. 1942 a na *Alnus*, v září 1948 a 49 (herb. Nár. musea).

Leptonia serrulata (Fr.) Quél. — Trávníčka pilovitá.

O tomto druhu poznamenává Velenovský, že je to v létě na travnatých pahorcích všeobecně rozšířený druh, což však jistě nelze vztahovati na všechny oblasti naší vlasti. Jediné doložené nálezy máme zatím jen z jižních Čech, kde se zdá být častější. Barvou klobouku připomíná *Lept. chalybaea*, od níž se liší modročerným pilovitým ostřím lupenů a šedohnědým, nahoře modročerně tečkovaným třeněm. — Jižní Čechy: Vodňany, na travnatém okraji lesa „Černoháj“, 9. IX. 1938 leg. Herink (hNMP 500004); Tábořsko: Chotčiny u Chýnova, na travnatém úklonu v úvoze polní cesty, a Pacova hora u Chýnova, v trávě na lesní cestě, 28. VIII. 1946, vždy ve větším počtu plodnic (leg. Svrček); Jedlany u Tábora, na lesní vřesovinné louce, 29. VIII. 46, ve společnosti *Lept. anatina* a *Lept. cervicolor* (leg. Svrček); Lnáře u Blatné, na pastvinách u rybníka Malý Pálenec, 20. IX. 1946 (leg. Svrček). Na Moravě sbírána V. Vackem na starém pařezu jasanovém u Žarošic, 31. VIII. 1946, tedy na stanovišti pro tento druh zcela výjimečném.

Leptonia chalybaea (Pers.) Quél. — Trávníčka ocelová.

Patří mezi naše nejčastější druhy. Je také snadno poznatelná a nápadná inkoustově modročerně zbarveným kloboukem, při středu drobně šupinkatým nebo vláseňnatým, černomodrým hladkým a lysým třeněm a zprvu bledě namodralými lupeny. Viděl jsem tyto doklady: Vodňany, na travnatém okraji smrčiny „Holička“, 23. VIII. 1938 (leg. Herink); Chelčice u Vodňan, 31. VIII. 1938 (leg. Herink); Praha-Zlíchov, „Divčí hrad“, na vápencových stepích, VIII. 1940 (leg. Pilát); Čerčnice na Sázavě, osada Poříčko, 18. VI. 1944 (leg. Kubička); Dobšice u Sobotky, 4. VIII. 1944 (leg. Herink); sám jsem ji sbíral na následujících lokalitách: Lužické hory, Hrádek nad Nisou, v trávě při polní cestě, VIII. 1945; Jižní Čechy: Lutová u Chlumu (Třeboňsko), na holé zemi v příkopu u rybníka „Staré jezero“ ve velmi drobné formě, 20. IX. 1945; na Tábořsku často na travnatých stránkách v polních úvozech, paloucích a lesních lukách, tak Prudice, Sudoměřice-Nemyšl

Leptonia chalybaea (Pers.) Quél. — Trávníčka ocelová.
Čeřenice-os. Poříčko na Sázavě, 25. VI. 1944 leg. Dr Jiří Kubička. H. m. H. No. 516/44.
1/1 orig. — Foto Dr J. Herink.

a Pohnání u Tábora, v srpnu 1944 a 46; Střední Čechy: Divoká Šárka, na travnaté stráni s třešněmi, ve spol. *Lept. lampropoda* a *asprella*, 10. VII. 1948. Morava: Žarošice, v trávě pod akáty, 2. IX. 1946 (leg. Vacek). — Z okolí Blatné ji uvádí Cejp (Mykologia 7:110, 1930).

Sekce II. *Lampropodeae* K. et M. — Klobouk nehygrofánní, lupeny v mládí bílé, bělavé nebo nažloutlé.

Leptonia sericella (Fr.) Barbier — Trávníčka hedvábná.

Také tuto trávníčku, světlým zbarvením lehce poznatelnou, známe již z řady lokalit. V musejním herbáři jsou tyto položky: Praha-Stromovka (leg. Zvěřinová), Ruda u Nov. Strašecí, 26. IX. 1937 (leg. J. Herink sen.), Tuchoměřice, ve smiš. lese (Picea, Quercus, Acer, Fraxinus, Fagus etc.), 24. IX. 1939 a 27. VIII. 1940 (leg. Herink), Kladno, na vřesovině pod *Betula* a *Salix caprea*, 14. IX. 1941 (leg. Herink), Praha-Krčský les, mezi travou a mechem na okraji lesa, 10. X. 1943 (leg. Svrček), Čkyně, travnatý a mechatý okraj smrčiny s olší, 11. IX. 1942 (leg. Herink), Nebušice u Prahy, 8. XI. 1942 (leg. O. Chyba), Čeřenice na Sázavě, osada Poříčko, 26. IX. 1943 (leg. Kubička), Karlštejn, na travnatém lesním okraji (vápence), 29. X. 1944 (leg. Svrček), tamtéž opět 13. X. 1945 (leg. Svrček a Vacek), Modřany, 7. X. 1945 (leg. J. Hemer); Šumava: Boubín, louka u Idiny pily, ve spol. *Pinguicula vulgaris*, 18. IX. 1948 (leg. Dr Kubička) a opět v září 1950 (leg. Dr Herink, Dr Kotlaba, Dr Kubička a Zd. Pouzar). — Morava: Žarošice, na

Leptonia sericella (Fr.) Barbier. — Trávníčka hedvábná.

Turnov (údolí „Ve struhách“), 3. IX. 1946 leg. Dr J. Herink a Dr Jiří Kubička.
H. m. H. No. 752/46. 1/1 orig. — Foto Dr J. Herink.

okraji listnatého lesa („Gregovňa“), 6. IX. 1946, leg. Vacek. — Slovensko: Muráňská vysočina, dolina Hrdzava, na výslunné mýtině (vápenc), 27. VII. 1947 cca 1000 m n. m., leg. Svrček. — Jak vyplývá z těchto nálezů, je *Lept. sericella* druh se značnou ekologickou amplitudou, vyskytující se jak na podkladu kyselém, tak na vápencích, na místech výslunných a suchých i na zastíněných a vlhkých, nezávislý na výškových rozdílech. Podobně Favre (1949) jej uvádí ze silně bažinatých partií vrchovišť ze švýcarského pohoří Jura, kde doprovází asociaci *Filipendula Ulmaria*, v porostech bříz, vrb a olší, nebo společenstvo velkých ostřic, výjimečně též rašelinné bory.

Leptonia incana (Fr.) Gill. — Trávníčka plavozelenavá.

S touto zvláště zbarvenou houbou bývá ztotožňována *Lept. euchlora* (Lasch) Q. *L. chloropolia* (Fr.) Gill. a *L. murina* (Sow.) Sacc. U nás po prvé o ní pojednal V. Vacek (Čas. čes. houbařů 14:115, 1934). Je to charakteristický druh vápnomilný, rozšířený na př. ve středočeské oblasti vápencové, odkud ji známe z řady míst. Patří k významným průvodcům teplomilné flory. Viděl jsem odtud doklady: Koda u Srbska, 6. X. 1943 (leg. Pilát — viz Klíč tab. 320), Karlštejn, 29. X. 1944 (leg. Svrček), Kosoř, 6. VIII. 1944 (leg. Vacek), Karlické údolí u Roblína, 28. IX. 1945 (leg. Dr Trapl), vesměs na vápencových stepích. Mimo toto území byla v Čechách sbírána na ostrůvcích prahorního krystalického vápence, tak v Posázaví (Čeřenice, osada Poříčko, 3. X. 1943, leg. Dr Kubička) a na Pacově hoře

Leptonia incana (Fr.) Gill. — **Trávníčka plavozelenavá.**

1., 5. a 6. exemplář zleva: Čerenice-os. Poříčko na Sázavě, 12. IX. 1943 leg. Dr Jiří Kubička. H. m. H. No. 843/43. Ostatní exempláře: Mašov-os. Pelešany (okr. Turnov), 18. VIII. 1948 leg. Dr Jos. Herink. H. m. H. No. 711/48. 1/1 orig. — Foto Dr J. Herink.

u Chýnova, kde jsem ji zjistil 28. VIII. 1946 na trávníku přímo nad velkým lomem, v blízkosti buků. — Na Moravě vyskytuje se ve Ždánském lese, kde ji sbíral Vacek u Žarošic, a na vápencových stepích na Tišnovsku (Čebínka, Drásovský kopec, leg. Dr F. Šmarda, 1942). — Slovensko: Slovenský ráj, Ztratená, rovněž na vápenci, 24. VII. 1947, leg. Svrček. — Dužnina a lupeny porušením zelenají, duž. páchne silně a odporně myšinou nebo spáleným masem; podobný pach má na př. *Entoloma rhodopolium*.

Leptonia placida (Fr.) Qué. — **Trávníčka buková.**

Krásná, ale velmi vzácná dřevní trávníčka, uváděná hlavně z horských bučin. Z ČSR známa zatím jen z Čech: Karlštejn, 24. V. 1936, leg. Urbánková (viz V. Vacek v Čas. čes. h. 17:125, 1937 a Velenovský Novit. 1:140, 1939); na téže lokalitě opět 29. V. 1949, leg. Zd. Pouzar (viz Čes. Mykologie 5:123, 1951); Kuřim u Čáslavi, 15. X. 1950, leg. Kňákal. — V Císařském lese jsem v roce 1950 sbíral poněkud odchylnou formu, kterou na tomto místě popisují jako:

Leptonia placida (Fr.) Qué. — f. *obscura*, f. n. (odr. t m a v á).

A typo discrepat: pileo obscure griseo-fusco, squamulis nigris erectis praesertim in centro dense tecto, stipite supra non obscure punctato sed subtiliter albido pruinoso. — Hab. Bohemia occidentalis: Císařský Les, Mariánské Lázně, ad lignum valde putridum Piceae excelsae in piceto muscoso humido (cca 800 m s. m.), 28. VII. 1950, ipse legi.

Jedinou plodnici této formy jsem našel na silně zetlelém kusu smrkového dřeva

Leptonia placida (Fr.) Quél. — Trávníčka buková.
Roblín, 3. X. 1943 leg. Ivan Charvát. H. m. H. 1287/43. 2/3 orig.
Foto Dr J. Herink.

ve vlhké mechaté smrčině při silnici z Mariánských Lázní do Kladské (asi 800 m n. m.) 28. VII. 1950. Jak vysvitá z následujícího popisu, hlavní rozdíl spočívá v odchýlném zbarvení klobouku, který u typické formy je modravě šedý, tmavě šupinkatý nebo také špinavě okrový s tmavě fialovými šupinkami (Pouzar 1951). Také substrát je jiný. — Popis našeho exempláře:

Klobouk 18 mm v pr., polokulovitě sklenutý, tence masitý, s okrajem lupeny krátce přesahujícím a úzce podvinutým, tmavě šedohnědý, bez prosvit. lupenů, nehygrof., celý, zvláště uprostřed hustě odstále černavě šupinkatý, suchý.

Třeň 35/2,5 mm, prohnutý, vyrůstající z bílého plstnatého mycelia, celý pěkně tmavě modrý, dosti hrubě podél vláknitý, těsně pod lupeny trochu poprášený, suchý, lesklý. Lupeny dosti husté, zprvu bělavé, pak bledě naružovělé, na ostří stejně zbarvené, nerovné, dosti vysoké, u třeně vykrojené a zoubkem přirostlé. Dužnina bez pachu. Výtrusy 10—12/6—7,5 μ , podlouhlé, nepravidelně hranaté.

Leptonia Linkii (Fr.) Gill. — Trávníčka Linkova.

O této Leptonii se zmiňují v příspěvku k basidiomycetům Českého Středohoří (Čes. Myk. 4:83, 1950). Je to opět dřevní podhorský druh, význačný černavě šedým, útle vláknitým, nehygrofanním, 2—3 cm šir. kloboukem, který je nížce sklenutý a uprostřed lehce vmačklý, třeněm ocelově šedým, lysým a hladkým, lupeny bělavými, pak masově červenavými, na ostří s černou obrubou. Jiný nález mi není znám.

Leptonia anatina (Lasch) Quél. — Trávníčka kachní.
Čeřenice-os. Poříčko na Sázavě, 25. VI. 1944 leg. Dr Jiří Kubička. H. m. H. No. 514/44.
1/1 orig. — Foto Dr J. Herink.

Leptonia anatina (Lasch) Quél. — Trávníčka kachní.

Také o tomto větším, úhledně zbarveném druhu říká Velenovský (Čes. h. p. 620), že je v létě hojný na výslunných travnatých pahorcích, ačkoliv konkrétních údajů o jeho rozšíření máme pořádku. Zdá se, že dává přednost nevápencovému podkladu. Znam ji ze čtyř lokalit jihočeských: Prudice, na výslunném trávníku u polní cesty, 17. VIII. 1946; Pohnání, na mezi, 28. VIII. 1946; Jedlany, na lesní vřesovinné louce, 29. VIII. 1946; Borotín, na travnatém pahorku („Vápenka“), tvořeném z ostrůvku krystalic. prahor. vápence, 12. VII. 1948 — vesměs Tábořsko. Na Vodňansku zjištěna Dr Herinkem (Chelčice, 31. VIII. 1938). Ve středních Čechách častá patrně v okolí Mnichovic (Vel.), v Posázaví u Čeřenic (Poříčko, na mechanických pastvinách, 25. VI. 1944, leg. Dr Kubička). — Moravské nálezy uveřejnil Dr F. Šmarda (1944). — *Lept. anatina* a *L. placida* jsou druhy úzce příbuzné.

Leptonia involuta Vel. — Trávníčka podvinutá.

Sám jsem neshíral, poukazuji na nález Šmardův (Výsledky 2:22, 1944) z Moravy.
(Pokračování.)

Odstraňování pařezů houbami

Ing. Ant. Příhoda

Jak je známo, dobýváním pařezů se značně porušuje přirozená struktura půdy v lese. Po přirozeném rozkladu pařezu a kořenů zůstane však v zemi soustava ka-

nálků rozmanité šířky, vyplněných výborným humusem. Tato okolnost má nesmírný význam i pro zadržování vláhy a je základní podmínkou úrodnosti lesní půdy. Právě tato vlastnost výrazně odlišuje lesní půdy ve fyzikálních vlastnostech od půd uměle porušovaných, na př. v zemědělství.

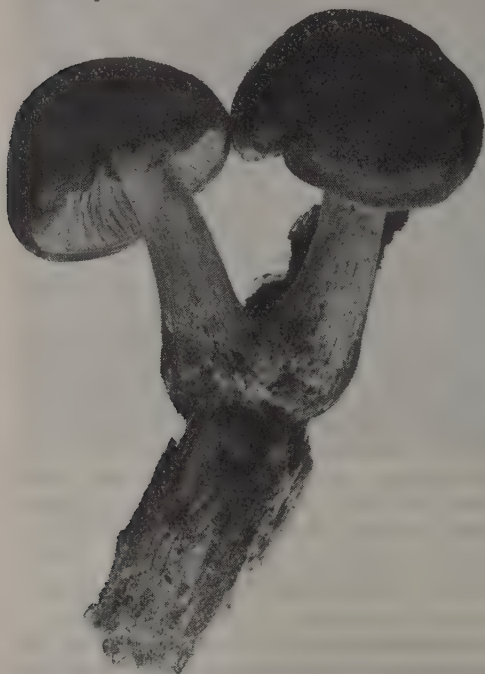
Přirozeně zetlivající pařezy jsou často prvním místem, kde vyklíčí semena stromů a ze semenáčků rostou nové stromky bez vážnější konkurence ostatních rostlin. Tato konkurence na volné půdě často znemožní obnovu lesa přirozeným zmlazením (t. j. z volně napadalých semen, bez umělého výsevu nebo vysazování sazenic). Zetlivající kořeny pařezů jsou pak příznivé pro zakořeňování mladých stromků a zvláště v těžkých hlinitých půdách usnadňují pronikání kořenů do hlubších vrstev. Při vykopání pařezu rozkopaná půda vlivem dešťů se tak slehne, že semenáčky stromů se v ní neuchytí a často i uměle vysázené sazenice na takových místech hynou nebo krní. Zvláště smrkové semenáčky v přirozených lesích a pralesích se hojně objevují na hničícím dřevě, především tam, kde je půda zamokřená nebo uléhavá. Ztrouchnivělé pařezy mají větší pórovitost než půda a proto i větší vzdušnost a schopnost nassávat a zadržovat vláhu. Výhodou je také, že převyšují okolní půdu. Semenáčky stromů rostoucí na pařezích jsou mnohem méně ohroženy vymrzáním, než v okolní půdě. V některých lesích jsou zetlelé pařezy jediným místem, kde se nálet semenáčků udrží.

Přirozený rozklad pařezů nastává činností četných saprofytických hub. Jsou to na příklad šítovky (*Pluteus*), žlutotřepenitky (*Nematoloma*), krásnorůžek (*Calocera*), rosolozub (*Tremellodon*), hlívy (*Pleurotus*), některé helmovky (*Mycena*), špičička zvonečková (*Xeromphalina campanella*) a mnoho jiných. Za jakou dobu po poražení stromu se pařez rozloží, závisí na rozmanitých okolnostech, především na podmínkách klimatických. Uvádí se, že na př. pařez ze zdravého buku bývá úplně rozložen až po 30—40 letech. Můžeme se o tom přesvědčit tam, kde po pokácení starých bučin byly vysázeny smrkové porosty a kde ještě v třicetiletých až čtyřicetiletých smrčinách nacházíme staré bukové pařezy z původního lesa. Sledoval jsem to na př. ve smrčinách na Herklici u Letohradu (Kyšperka) ve východních Čechách.

V Německé demokratické republice byly konány pokusy o urychlení rozkladu pařezů umělou infekcí houbami. Uvádí se, že podle velikosti pařezu a druhu houby byl pařez rozložen za 4—12 let po infekci. Tento způsob biologického odstraňování pařezů má několik výhod. Především není porušena příznivá struktura půdy a proces hniloby se urychlí, neboť není závislý na náhodné infekci. Přitom lze si zvolit druh houby, kterou uměle naočkujeme do pařezu. V Německu byly konány pokusy na bukových pařezích s opeňkou (*Pholiota mutabilis*) a hlívou ústřicovou (*Pleurotus ostreatus*), které již za dva roky poskytly množství jedlých plodnic a tím i vedlejší užitek. Množství plodnic se rok od roku zvětšovalo a pak zase zvolna klesalo.

Předpokládá se, že umělá infekce pařezů může omezit nákazu václavkou (*Armillaria mellea*). Václavka infikuje obvykle nejprve pařezy jako saprofyt, ale z nich se šíří podzemními provazci podhoubí (rhizomorfami) do okolí, proniká do kořenů živých stromů, působí jejich odumírání a často úplně váhu napadených stromů. V nynější době hynou tímto způsobem rozsáhlé smrkové porosty na východním Slovensku a v sousedících oblastech Polska. V Polsku se klade otázka obrany proti václavce na přední místo v ochraně lesů. Byl tam vypracován program výzkumu biologie i hubení václavky. K tomu účelu byla zřízena speciální výzkumná stanice v postiženém území, byla zorganizována zpravodajská služba lesních závodů, byly vydány směrnice pro hospodaření v lesích zamořených václavkou atd. Jako jeden

z prostředků proti václavce se doporučuje a zkouší odkrývání a odkorňování pařezů a kořenů, které se posypávají fungicidní látkou. Zvolen byl k tomu technický fluorid sodný, který se pomalu rozpouští; předpokládá se, že nebude proto rychle vyluhován a bude mít dlouhodobý účinek. Ovšem fluorid sodný neničí jen václavku, ale i ostatní houby. Znamená to nepřirozený zásah do půdní mykoflory a za-
brzdění rozkladu pařezů, a proto se hledají též jiné, biologické způsoby potírání václavky.

Štítovka černolupenná — *Pluteus nigrofloccosus* (R. Schulz) Favre — rozkládá pařezy jehličnatých stromů. Foto St. Maštaliř.

Štítovka jelení — *Pluteus cervinus* (Schaeff.) Quél. — rozkládá pařezy listnatých stromů. Foto St. Maštaliř.

Domněnku, že konkurence uměle naočkovaných vybraných druhů hub zabráni nákaze pařezů václavkou, nelze po objevech nových a nových antibiotických látek u četných druhů hub zavrhnout. Na př. je již dávno známo, že podhoubí kotrče (*Sparassis crispa*) vylučuje krystalickou látku, která byla nazvána „sparassol“ a jež ničí nejen t. zv. „plisně“, ale i podhoubí jiných hub, na př. dřevomorky domácí (*Gyrophana lacrymans*). Kotrč tedy dovede si uchránit touto látkou dřevo pro sebe před jinými dřevními houbami a podobné konkurenční vztahy lze předpokládat i u jiných hub.

V Německu byly konány pokusy také s využitím infikovaného dřeva nadzemní části pařezů pro speciální účely. Bylo zjištěno, že za 1½—3 roky po infekci mění se vlastnosti dřeva napadeného houbou. Dřevo na př. křehne a proto se lépe opracovává, takže se dobře hodí pro výrobu tužek. Křehkost dřeva má být blízká křehlosti tuhy, aby se tužky dobře ořezávaly. Dřevo z infikovaných pařezů po určité přípravě prý zcela nahradí pro tento účel i dovážené dřevo jalovce viržinského

(t. zv. dřevo „cedrové“) a nejen že se mu v požadovaných vlastnostech vyrovná, ale dokonce prý je překonává.

Podmínkou pro úspěšnou infekci pařezů houbami jsou příznivé klimatické podmínky. Dále je třeba vybrat takové houby, které nejsou nebezpečné živým stromům. V Německu byly proto konány infekční pokusy na živých stromech a sledován průběh nákazy. Umělá infekce opeškou nebyla na živých bucích účinná. Nákaza hlívou ústřicovou byla pozitivní, podhoubí proniklo do dřeva stromu, v kůře se objevily až půlmetrové trhliny a houba vytvořila plodnici. Ale za 45 měsíců po nákaze strom úplně zavalil a uzavřel infikovanou část. Podle tohoto pokusu i jiných pozorování se soudí, že hlíva ústřicová není příliš nebezpečná stromům, které jsou zcela zdravé.

Uvedené příklady naznačují možnosti, jak po důkladném poznání biologie hub lze jich využít k prospěchu člověka a přitom se přiblížit v lesním hospodaření přirozeným pochodům v lesním společenstvu. Bylo by proto třeba i u nás provádět podobné pokusy a jejich výsledků využít v praxi.

Literatura:

Herink Josef: Antibiotické látky vyšších hub. Časopis Národního musea, oddíl přírodovědný, 117 (1948), 19—31.

Káš V.: Sparassol — krystalický produkt výměny látek u kotrče obecného (*Sparassis ramosa* Schaeff., *Sp. crispa* Wulf.). Věda přírodní 7 (1926), 88—90.

Kavina Karel: O kotrči. Mykologia 3 (1926), 89—91.

Luthardt W.: Biologische Stubbenrodung. Der Wald 2 (1952), 294—297.

Orłowski Henryk: Możliwości zwalczenia opieńki w szwierczynach górskich. Las polski 26 (1952), čís. 9, str. 10—12.

Svoboda Pravdomil: Život lesa. Praha 1952.

Hřib Quéletův — *Boletus Queleti* Schulzer v Čechách

(*Boletus Queleti* Schulzer in Bohemia.)

(S barevnou tabulí č. 10.)

Dr Albert Pilát

Jedním z nejvzácnějších našich hřibů je hřib Quéletův — *Boletus Queleti* Schulzer, jenž je vyobrazen na přiložené barevné tabuli, kterou akvarelem namaloval mistr Otto Ušák. Dosud byl u nás jen několikrát nalezen a to jen v posledních letech. Vyskytuje se velmi nepravidelně. Poměrně suchý rok 1952 byl však neobyčejně příznivý vývoji této vzácné houby a proto byla během tohoto roku u nás několikrát nalezena jednotlivě nebo i ve větším počtu plodnic. Početné plodnice nalezl 1. září 1952 ve smíšeném listnatém lese u Semic nedaleko Lysé nad L. Ing. A. Lukavec, a některé z nich jsou vyobrazeny na naší tabuli i na dvou fotografiích. Na této lokalitě sbíral je několikrát během léta 1952 a na téže místě nalezl několik málo plodnic i v roce 1951. Sám jsem před tím viděl jen jeden čerstvý exemplář, který donesl na houbařskou výstavu na Vinohradech 25. IX. 1949 neznámý houbař, jenž jej nalezl na nezjištěném místě v okolí pražském. Přinesl mi jej tehdy k určení p. Dr. Šindelka. V roce 1952 byla nalezena však ještě na dalších třech lokalitách, a sice nedaleko Karlštejna v lese „Políčko“, kde jednu plodnici ve smíšeném porostu dubo-habrovém nalezl p. J. Šinták a u lomu „Amerika“ nedaleko Karlštejna v porostu lípo-dubovém poštěstilo se nalézt jednu plod-

nici p. Z. Pouzarovi. Na houbařské exkursi Čsl. mykologického klubu do lesů u Klánovic v srpnu 1952 našli několik plodnic tohoto vzácného hříbu p. Pouzar, Charvát a jeho manželka. Rostly pod duby.

Hřib Quéletův je tedy houba zřejmě teplomilná a suchomilná, která roste velice roztroušeně pouze v nejteplejších krajích střední a západní Evropy. O jejím výskytu ve východní Evropě není ničeho známo. Toliko z Polska uvádí tento druh pod jménem *Boletus erythropus* Pers. A. Skirgieľlo v práci „Polskie naziemne grzyby rurkowe“ (Planta Polonica, vol. VIII, 3, p. 78, 1939). Byl nalezen v bukovém lese u Czenstochowe (Złoty Potok, 23. VIII. 1936) a u Kielců (Góry St' Krzyskie, 20. V. 1934). Kromě Evropy byl zjištěn ještě v severní Africe. U nás byla tato houba dosud nalezena pouze v teplých krajích středních Čech. V Německu byla zjištěna na 4 lokalitách v Bavorsku, na 8 lokalitách v Hesensku a na jedné v Sasku. Dále byla nalezena v Anglii, na více místech ve Francii a v Rakousku, dvakrát v Dánsku, ojedinele v Itálii, Jugoslávii, ve Švýcarsku a v Maďarsku. Roste na půdách vápenatých i nevápenatých, zdá se však, že dává přednost půdám s větším či menším obsahem vápna. Její plodnice nalezneme většinou na okrajích listnatých lesů, v lesních světlínách, v řídkých porostech listnatých nebo podél lesních cest. Na stanovištích je tento hřib obvykle vytrvalý, i když jeho plodnice každoročně se neobjevují. Vyrůstají jednotlivě nebo v menších trsech po dvou až pěti, při čemž obvykle jedna nebo dvě plodnice bývají plně vyvinuté a ostatní malé. Rostou v listnatých lesích mezi listím a trávou, někdy však vyrůstají i na holé půdě.

Hřib Quéletův je houba sice dosti proměnlivá a značně podobná koloději (*Boletus erythropus*), ale přesto vždy snadno poznatelná. O její proměnlivosti svědčí to, že bylo popsáno několik odrůd, které však, jak se domnívám, nemají cenu systematickou, neboť je nalézáme většinou na nalezištích pohromadě s typem.

Klobouk v mládí je více než polokulovitý, pak skoro polokulovitý, dobře vyvinuté plodnice mají tvar plošší, poduškovitý, ač někdy je klobouk až plochý nebo dokonce vmačklý nebo u starých plodnic i hrbolatě hrbatý se zprohýbaným okrajem, který přesahuje tenká pokožka. Povrch klobouku je zprvu okrově žlutý až nahnědlý, pak s červeným odstínem, a to do oranžova až cihlově červená nebo dokonce do karmínova, při čemž nalézáme všechny přechody těchto barevných odstínů. Později červená barva vybledá a klobouk je více plavý, okrově žlutavý až hnědý, a jen sem tam nalezneme na povrchu červenější místa. Otláčením temněji skvrnatí, někdy dokonce velmi intenzivně, takže vznikají až tmavomodře zbarvená místa, jež později jsou špinavá. Pokožka je jemně plstnatá, často dokonce blysknavě sameťová, ve stáří však olýsává a je proto hladká. Za suchého počasí klobouk rozpukává a v trhlinách se objevuje oranžové až i načervenalé zbarvení. Za vlhkého počasí je poněkud slizký. Pokud rozměrů se týče, je to hřib prostředně veliký, jehož klobouk měří 5—15 cm v průměru, a jen vzácně kdy dosahuje větších rozměrů, na př., jak Kallenbach udává, až 23 cm. Pokožka je neslupitelná a dužnina až 35 mm tlustá.

Rourky jsou citronově žluté, pak zlatožluté, posléze do okrova, na řezu zbarvují se zelenomodře a jsou až 30 mm dlouhé. Vrstva rourek je obvykle u třeně vykrojena, řidčeji přisedá až ke třeni. Póry jsou v mládí plavě olivově žlutavé, pak zažloutlé s červeným nádechem, plně vyvinuté však září krásným oranžovým zbarvením. Později vybledají do olivova a ve stáří se červený odstín ztrácí. Otláčením silně modrají, ale modrá barva přechází brzo v barvu špinavě

hnědou. Jsou prostředně veliké nebo spíše drobné. Vrstva rourek na starších plodnicích bývá paspod vyklenutá a nejvíce rozevřené póry na špičkách se zbarvují rezavě nebo žlutohnědě.

Hřib Quéletův — *Boletus Queleti* Schulzer. Dospívající plodnice. U Lysé nad Labem 5. IX. 1952 nalezl Ing. A. Lukavec. — Foto A. Pilát.

Třeň je olivově okrový až zlatožlutý, a to hlavně v hořejší části, v dolější části, od base nahoru je krvavě karmínový, otlačením modrá a na povrchu je ozdoben význačným plstnatým tečkováním. Po síťce není ani stopy. Je dosti tlustý, v mládí vejčité bříchatý, později obvykle protažený až skoro válcovitý, 5—15 cm dlouhý a 15—60 mm tlustý. Ohlodaná místa zbarvují se červeně. Plstnaté tečkování na

Hřib Quéletův — *Boletus Queleti* Schulze. Dospělá plodnice. U Lysé nad Labem 5. IX. 1952 našel Ing. A. Lukavec. — Foto A. Pilát.

jeho povrchu není vždy stejně význačně vyvinuto, někdy je husté a třeně je pak krásně sametový, v opačném případě, kdy je tečkování sporé, může být třeně skoro hladký.

Dužnina je žlutá, v basi třeně však vínově červená až krvavá a na řezu obvyklejše dosti intenzivně modrá, a to hlavně v partii nad rourkami. Je pevné konsistence, ve stáří trochu měkčí a ve tření více vláknitá a hlavně v basi třeně tvrdá a tuhá. Modré zbarvení na vzduchu opět po určité době vybledá a dužnina je pak zbarvena špinavě zlatožlutě až vínově červeně. Chuť a vůně nejsou nápadné. Někdy bývá dužnina trochu nakyslá.

Výtřusy tvarem jsou dosti proměnlivé, a sice vřetenovitě elipsoidní až trochu mandlovité, žlutohnědé do olivova, $8-17 \times 5-9 \mu$.

O jeho užitkovosti bezpečné zprávy chybějí. Zdá se však, že je neškodný, po-

dobně jako příbuzný koloděj. Kallenbach snědl malé kousky syrové dužniny bez následků. Praktický význam této houby je ovšem i v kladném případě minimální, protože je velice vzácná.

Hřib Quéletův má v mykologické literatuře řadu synonym. Kallenbach ve své monografii hub hříbovitých (Die Röhrlinge v Die Pilze Mitteleuropas, díl I, sešit 4, 1927, str. 21—24, t. 2, f. 3—4, t. 8, 1—10) používá pro tuto houbu jména *Boletus erythropus* Persoon 1796, neboť citovaný popis Persoonův vztahuje na tuto houbu. Použití tohoto jména — i kdyby bylo správné — odporuje mezinárodním nomenklatorickým pravidlům, neboť Fries uvádí pod tímto jménem koloděje. Nezdá se mi však ani, že by názor Kallenbachův byl správný. Diagnosa Persoonova je velice stručná. Pro *Boletus Queleti* svědčí pouze údaj o klobouku, o němž Persoon praví, že je rezavě okrový a údaj o pórech, že jsou oranžově červené. Oba tyto znaky lze však nalézt i u některých forem koloděje. V pozdějších svých pracích Persoon svůj původní popis *Boletus erythropus* pozměnil, a je z něho patrné, že spojil v něm koloděje a kováře dohromady. Platné jméno pro naši houbu je tedy *Boletus Queleti* Schulzer z roku 1885. Jako synonyma nutno přiřaditi: *Boletus Queleti* var. *squarrosipes* Schulzer 1885, *Boletus lateritius* Bresadola et Schulzer 1885, *Boletus Bresadolae* Schulzer (nikoliv Quélet) 1885, *Boletus Schulzeri* Quélet 1885, *Boletus slavonicus* Saccardo et Cuboni 1888, *Dictyopus Quéletii* (Schulzer) Quélet 1897, *Boletus Queleti* var. *rubicundus* Maire 1910, *Boletus erythropus* subsp. *rubens* Schiffner 1922, a jak jsem již vpředu poznámenal i *Boletus erythropus* sensu Kallenbach 1927.

Boletus Queleti Schulzer in Bohemia.

Haec species in Bohemia rarissima in silvis frondosis, praecipue quercetis, in regionibus calidis Bohemiae centralis crescit. Primum carposoma anno 1949 loco ignoto in vicinitate urbis Praegae lectum est (cf. iconem arte photographica depictum in Pilát: Agaricalium Europaeorum Clavis Dichotomica, 1951, fig. 56b). Anno 1951 specimina pauca in silva frondosa prope Semice, haud procul Lysá nad Labem, Ing. Lukavec legit et ibidem anno 1952 specimina copiosa lecta sunt, quorum nonnulla in tabula nostra coloribus depicta sunt. Item anno 1952 in vicinitate arcis Karlštejn in silvis frondosis substrato calcareo duobus locis (in silva „Políčko“ unum specimen J. Šinták legit et prope lapidicinam „Amerika“ item unum specimen Z. Pouzar legit) et augusto 1952 in quercetis prope Klánovice, haud procul Pragam hic fungus lectus est.

Oceňování jedlých druhů hub s hlediska praktického houbaře

Ing. Dr Josef Zeman

Praktický houbař sbírá houby především nebo výhradně jen za tím účelem, aby jich použil jako poživatiny, ať již k přípravě houbových pokrmů, nebo jen jako přísady do jiných jídel; nepostačí mu proto, aby nalezený druh poznal nebo určil, ale potřebuje také znát, jaká je jeho kuchyňská cena a jak ho nejvhodněji použít v nejchutnější úpravě. Oceňování hub je tedy pro praktického houbaře stejně důležité, jako jejich diagnostika, takže houbař musí věnovat patřičnou pozornost i klasifikaci hub podle jejich užitkové ceny.

Základní pomůckou pro oceňování jedlých hub je *stupnice známek* pro znaky (vlastnosti) hub, v níž jsou přehledně uvedeny všechny znaky, které spolupůsobí na cenu houby, a známky pro stupně těchto znaků a každá známka u každého znaku je co nejlépe definována; tato stupnice známek je sestavena v tabulce I.

Stupnice má pět stupňů známek, aby odpovídala vžitě a všeobecně známé stupnici

školního prospěchu, a je proto každému snadno pochopitelná a srozumitelná; každý hned porozumí i bez vysvětlování, že známka 1 značí nejlepší, známka 5 nejhorší a známka 3 střední stupeň, obdobně, jako je tomu u prospěchových známek ve školách.

Jedlých hub je veliké množství a i velice dobrých hub jedlých je značný počet; kdyby všechny tyto houby se vtěsaly jen do pěti stupňů, byly by v jednom stupni houby se znaky dosti odlišného stupně. Potřebné větší diferenciace dosáhneme při zachování pětistupňového principu tím, že mezi každé dva stupně vložíme mezistupeň, který označíme známkou horšího stupně a k známce připojíme hvězdičku. Tato známka s hvězdičkou naznačuje, že znak je ve svém stupni zvlášť dobrý a vynikající a že se blíží svojí jakostí téměř stupni nejbližší lepšímu: známka 3* je mezistupněm mezi známkami 2 a 3, téměř známka 2. Takto rozmnoží se původních pět stupňů o pět mezistupňů, což již pro naši potřebu dostačuje; vsunutím většího počtu mezistupňů (10) nastalo by přílišné rozrůznění a nebylo by již možno definovat všechny známky a stupnice by ztrácela jasnost a určitost.

Znaky, které určují cenu houby, rozděleny jsou ve stupnici na 3 skupiny. První skupina jsou *znaky kvalitativní*, které určují jakost druhu při sběru i v úpravě; druhá skupina jsou *znaky kvantitativní*, určující množství druhu při sběru; třetí skupina, *znaky manipulační*, charakterisují chování houby při manipulaci po sběru.

Znaky kvalitativní jsou čtyři: *vedoucí znak chuť* (j_1), *vůně* či *pach* (j_2), *stravitelnost* a *tuhost* (j_3) a *vodnatost* či *suchost* (j_4).

Chuť hub v určité úpravě je nejdůležitější činitel při zjišťování jakosti jedlých hub. Houby můžeme k jídlu připravit různými způsoby, v nichž týž druh nedosahuje stejné chuti; známka pro chuť druhu, kterou pro klasifikaci volíme, odpovídá úpravě, v níž je druh nejchutnější, takže je to nejlepší známka, kterou jedinci druhu mohou v chuti dosáhnout.

Vůni houby posuzujeme v pokrmu, v němž zkoušíme její chuť, tedy v úpravě, v níž je druh nejchutnější; tato vůně se projevuje zvlášť silně při přípravě hub, zejména při jejich dušení, a označuje se jako houbová vůně.

Stravitelnost či záživnost houby posuzujeme podle subjektivního pocitu, jak snadno či s jak velkými obtížemi prochází huňný pokrm naším zažívacím traktem. Udati přesněji stupeň těchto pocitů je velmi nesnadné. Věc však usnadníme, definujeme-li stravitelnost jako funkci tuhosti dužniny, kterou zjišťujeme zároveň s chutí a vůní houby při kousání houbového pokrmu. Stupeň tuhosti a stravitelnosti určujeme tedy zase v úpravě, v níž je druh nejchutnější.

Vodnatost či suchost dužniny zjišťujeme při sběru houby. Nejlepší je dužnina pěkně vláčná; stoupá-li obsah vody vázané v dužnině, znehodnocuje se houba; houba se rovněž znehodnocuje ubývá-li obsah vody v dužnině. Jedinci téhož druhu mívají ovšem při sběru vodnatost či suchost dužniny různého stupně; pro klasifikaci volíme nejlepší stupeň, v němž se jedinci druhu vyskytují.

Ze čtyř *základních* známek, kterými jsme podle stupnic v tabulce I při pokusech či podle své zkušenosti otaxovali kvalitativní znaky druhu, určíme *výslednou* známku pro *jakost* druhu (j). Za tuto výslednou známku měli bychom volit vždy nejhorší základní známku. Tento přísný postup zachovááme však jen u známek 4*—5, s výjimkou známek 4* a 4 ze stravitelnosti u druhů používaných jen v malých množstvích pouze jako přísady. Známky 1—3 a známky 4* a 4 ze stravitelnosti u hub přísadových vyrovnáváme navzájem, takže výsledná známka je průměr ze známek základních. Při tomto vyrovnávání bereme ohled na důležitost (váhu) jednotlivých znaků a zavádíme ji do počtu; vzorec pro vypočtení výsledné známky pro jakost druhu je uveden na tabulce I.

Známky základní nejsou přesné veličiny získané měřením či vážením, nýbrž pouhé odhady, více či méně přibližné; proto můžeme se spokojit i s dalším přibližným řešením a výslednou známku určit jako prostý aritmetický průměr všech čtyř základních známek; výsledky se od předešlých téměř neliší.

V praxi se volivá zhruba přibližně známka pro chuť za výslednou známku pro jakost druhu.

Známka pro jakost druhu udává jakost nejlepších jedinců při sběru i v úpravě.

Znaky kvantitativní jsou zase čtyři: *vedoucí znak výskyt* (v_1), *vydatnost plodnice* (v_2), *zachovalost* (v_3) a *červivost* (v_4).

Hojnost výskytu druhu bývá udávána v atlasech hub pro rozsáhlejší, prakticky neomezené území. Praktický houbař sbírá však houby na menší a omezené lokalitě a proto jeho ocenění průměrného výskytu bude zpravidla horší než jsou údaje v atlasech.

Vydatnost plodnice odpovídá velikosti a masitosti plodnice či jen její části, nemůže-li se upotřebit celá plodnice. Stupeň zachovalosti udává v jakém věku je houba ještě upotřebitelná, nejsouc znehodnocena změknutím dužniny, nedohubem („plesnivěním“), sežrána slimáky, veverkami či zvěří a p. Nejčastěji a nejvíce však bývají houby znehodnoceny červivostí, která je u hub všeobecně dobře známa.

Průměrnou *vydatnost druhu* (v) udává výsledná známka, určená ze čtyř základních známek, kterými jsme odhadem podle své zkušenosti ohodnotili průměrné znaky kvantitativní. Tyto znaky nejsou pro cenu houby tak závažné, jako znaky kvalitativní a proto za výslednou známku pro vydatnost druhu volíme základní známku 5* a 5, vyskytne-li se u některého znaku, a ostatní známky 1—4 vyrovňáváme navzájem.

Výskyt a vydatnost jsou znaky přispívající k velikosti sběru; zachovalost a červivost jsou však znaky redukující množství sběru. Kdybychom vyrovnali vždy všechny čtyři známky, zvětšili bychom při malé červivosti a velké zachovalosti vydatnost sběru nad množství, jež skutečně vyrostlo. Na příklad u špičky travní oceňujeme výskyt 2*, vydatnost 4, zachovalost 1 a červivost 1*, takže průměr ze všech známek je asi 2, t. j. vydatnost značná, kdežto průměr z prvních dvou známek je asi 3, t. j. vydatnost malá. Tuto nesrovnalost eliminujeme tím, že výslednou známku pro vydatnost druhu počítáme pouze ze známek pro výskyt a vydatnost plodnice, a teprve, je-li tato známka výsledná lepší než průměr ze známek pro v_3 a v_4 , o jeden či dva stupně, zhoršíme ji o půl stupně nebo o celý stupeň.

Vzorec pro výslednou známku pro vydatnost druhu uveden je v tabulce I. Přibližně rovná se tato známka základní známce pro výskyt.

Známka pro vydatnost druhu je vyšetřena ze základních známek pro průměrné znaky a udává tedy průměrnou vydatnost druhu.

Znaky manipulační jsou opět čtyři: *očištění* (m_1), *odolnost při dopravě* (m_2), *vedoucí znak trvanlivost* po sběru (m_3) a *upotřebitelnost* (m_4).

Při stanovení známky z očištění rozhoduje naše zkušenost mnoho-li práce průměrně vyžaduje očištění určitého druhu po sběru. Odolnost při dopravě klasifikuje praktický houbař mírněji než sběrač, který dopravuje na trh větší množství hub na větší vzdálenost. Trvanlivost posuzujeme podle doby, po kterou zůstává zachovalou celá sebraná plodnice při dopravě a pečlivém uložení, takže nečerviví a není na ní patrna žádná změna v tuhosti dužniny, ve tvaru a barvě a p. Upotřebitelnost houby posuzujeme podle toho, v kolika úpravách je ji možno použití za čerstva a kolika způsoby se může konservovati.

Ze čtyř základních známek pro manipulační znaky určíme *výslednou známku*

pro *manipulaci* (m) takto: známka 5* a 5, vyskytnou-li se, platí bez dalšího za známku výslednou a ostatní známky 1—4 vyrovnáváme podle vzorce na tabulce I. Tento vzorec můžeme i zjednodušiti a výslednou známku určit jako pouhý aritmetický průměr buď všech čtyř základních známek, nebo jen známek pro odolnost a trvanlivost. Přibližně volí se i známka z trvanlivosti za výslednou známku pro manipulaci s druhem.

Výsledná známka pro manipulaci udává průměrnou snadnost či obtížnost manipulace s druhem.

Konečná známka pro *cenu druhu* se stanoviska praktického houbaře určuje se ze tří výsledných známek pro jakost, vydatnost a manipulaci. Známky 4*—5 pro jakost a známky 5*—5 pro vydatnost nebo pro manipulaci platí bez dalšího pro cenu druhu. Ostatní známky vyrovnáváme navzájem podle vzorce na tabulce I, nebo krátce počítáme aritmetický průměr z těchto tří známek. V praxi se volivá zhruba přibližně známka pro jakost za konečnou známku pro cenu druhu.

Známka pro cenu druhu udává, jakou cenu druh průměrně dosahuje v určitém území.

Ocenění druhů jedlých hub je věcí dosti složitou, při níž dlužno bráti zřetel na mnohé vlastnosti hub. Nejdůležitější však věc, totiž výživnost houby, t. j. množství živin, které naše zažívací soustava z houby upotřebí pro naši výživu, nemůže praktický houbař posuzovat; tato věc zůstává vyhrazena vědeckému bádání.

V atlasech hub právem je zdůrazňována možnost záměny druhu za jinou buď méněcennou nebo jedovatou houbu. Tuto okolnost radno mít na paměti při určování druhu, avšak při klasifikaci se nemůže o ní uvažovat. Záměna klasifikuje sběratele nikoliv houbu. Také barevnost dužniny nebo změna její barvy není při klasifikaci uvažována, neboť nemá vliv na cenu houby. Tyto a jiné znaky mohly by se zařaditi do stupnice jen jako informativní znaky.

V tabulce II jsou uvedeny chuti 30 druhů jedlých hub v úpravách, v nichž byly zkouškami zjištěny. Známky v tabulce jsou nejlepšími známkami, které druh v dotčené úpravě při chuťových zkouškách dosáhl tehdy, byl-li nejen sám nejlepší jakosti, ale byl-li i pokrm bezvadně připraven. Chuťové zkoušky třeba mnohokrát opakovati a jejich výsledky zapisovati. Výhodou je, když ochutnavatelé nevědí, o jaký druh hub jde. Ochutnavatelé mají býti lidé, kteří houby v různých úpravách hojně požívají, takže mají v tom ohledu dostatečnou zkušenost a mohou věc dobře a objektivně posouditi. Nejspolehlivějších výsledků se dosáhne, když se současně ochutnávají a srovnávají dva pokrmy téže úpravy, ale z jiných druhů hub.

V tabulce III je oceněno 30 druhů nejlepších hub, které nejsou vzácné v lesích mezi Chlumcem n. C. a Leštinou u Světlé n. S. V této oblasti jsou lesy listnaté dubové i bukové, lesy jehličnaté smrkové i borové, půda písčité a hlinitá, výška nad mořem 200—500 m. Hojnost výskytu jednotlivých druhů se téměř shoduje s údaji v atlasech hub.

V této tabulce jsou uvedeny u každého druhu stupně všech určujících znaků, známky pro jakost a vydatnost druhu a pro manipulaci s druhem a konečná známka pro cenu druhu s hlediska praktického houbaře. Pro informaci jsou v ní též zapsány cenové skupiny trhových hub podle výnosu ministerstva výživy z 24. VII. 1950. Ze srovnání je patrné, že cenová skupina odpovídá jakosti druhů a nepřihlíží k jejich vydatnosti a k obtížnosti manipulace.

Nejcennější houbou v uvedené oblasti je hřib smrkový; velikou cenu má hřib borový a dubový, pečárka polní a liška obecná; velmi značnou cenu má hřib

Hřib Quéletův — Boletus Queleti Schulzer.

hnědý, kozák ryšavý, holubinka namodralá, ryzec pravý, zelánka, havelka a mnoho-můrka načervenalá.

Mohlo by se namítnout, že tato složitá klasifikační metoda je zbytečnou, neboť praktický houbař dojde k témuž, ne-li ještě lepšímu výsledku pouhou zkušeností i bez tohoto zdoluhavého vyšetřování. Nebude proto na škodu, když ještě krátce vysvětlíme výhody a přednosti této metody.

Velikou předností stupnice známek (tab. I) je již to, že v ní jsou zjištěny a sestaveny a účelně roztrženy všechny znaky, které přicházejí v úvahu při určování ceny houby. Stupnice známek odpovídá stupnici školního prospěchu a je proto každému beze všeho srozumitelná. Známky pro všechny znaky a stupně jsou přesně definovány, při čemž je bedlivě dbáno všech zvláštních poměrů, které jsou dány pro jednotlivé znaky. Nesnadnost odhadu stupně stravitelnosti je nahrazena snadnějším zjištěním tuhosti dužniny.

Známky z jednotlivých znaků pro různé druhy hub jsou v tab. III zapsány ve svislých sloupcích přehledně pod sebou a dají se mezi sebou dobře porovnávat a případné nepřesnosti či chyby v odhadech se při tom objeví a opraví, takže dosáhneme u všech druhů správné známky z téhož znaku. Známky ze znaků se sice odhadují, ale tento odhad pro jediný prostý znak je jistě daleko lehčí a přesnější, než je přímý odhad konečné známky pro cenu houby, v níž je zahrnuto všech 12 základních známek.

Známky z různých znaků pro jeden druh jsou přehledně zapsány vedle sebe ve vodorovných řádcích, takže můžeme dobře sledovat jejich spojitost i závislost a případné nepřesnosti opravit. Při stanovení ceny houby nemůže být opominut žádný znak. Taxuje-li se však cena houby jediným odhadem, není možno náležitě ohodnotit a uvážit všechny znaky a odhad je založen pouze na jednom či nejvýše na několika nejnápadnějších znacích, což nevystihuje skutečnost právě u nejcenějších druhů hub.

Výsledné známky pro jakost, vydatnost a manipulaci a konečná známka pro cenu jsou vyšetřeny u všech druhů stejným způsobem, takže jsou také vzájemně ve správném poměru. Zdá-li se však přece, že je některá známka nepřesnou, můžeme hned ve vodorovné řádce zjistit, které základní známky jsou toho příčinou a věc vysvětlit či opravit.

Trhovou cenu jedlých druhů hub můžeme určovat v podstatě stejným způsobem jako cenu pro prakt. houbaře, jen některé podrobnosti musíme poněkud upravit. Manipulační znak upotřebitelnost (m_4) nahradíme znakem *prodejnost*, který se stane vedoucím znakem manipulačním. Znamka pro tento znak udává, jaká je na trhu poptávka po druhu a jaké množství se na trhu výhodně prodá. Váhy manipulačních znaků se také mění. Výsledná známka pro manipulaci se počítá ze vzorce:

$$m = \frac{m_1 + 2m_2 + 2m_3 + 5m_4}{10} = m_4$$

Také váhy výsledných známek se změni a konečná známka pro trhovou cenu se určí podle vzorce:

$$c = \frac{2j + 3v + 5m}{10} = m$$

V praxi se volívá zhruba přibližně základní známka pro prodejnost druhu (m_4) za konečnou známku pro trhovou cenu druhu.

Tabulka I. Stupnice známek

1	Známky		1*	1	2*	2
2	Chut	j ₁	výtečná	výborná	znamenitá	velmi dobrá
3	Vůně — pach	j ₂	zvlášť lahodná	velmi lahodná	lahodná	citelná
4	Stravitelnost	j ₃	nesnadná	namáhavá	značně namáhavá	velmi namáhavá
	Tuhost		křehká	měkká	pevná	tvrdá
5	Vodnatost	j ₄	pěkně vláčná	vláčná	velmi vláčná	šťavnatá
	Suchost				méně vláčná	málo vláčná
6	Jakost druhu	j	výtečná	výborná	znamenitá	velmi dobrá
7	Výskyt	v ₁	velmi obecný	obecný	velmi hojný	hojný
8	Vydatnost plodnice	v ₂	zvlášť veliká	veliká	velmi značná	značná
9	Zachovalost	v ₃	v pozdním stáří	ve vyšším stáří	v nízkém stáří	v pozdní dospělosti
10	Červivost	v ₄	nepatrná 0%—10%	mírná 11%—20%	malá 21%—30%	značná 31%—40%
11	Vydatnost druhu	v	zvlášť veliká	veliká	velmi značná	značná
12	Očistění	m ₁	zvlášť snadné	velmi snadné	snadné	nesnadné
13	Odolnost	m ₂	zvlášť veliká	veliká	značná	velmi dobrá
14	Trvanlivost	m ₃	zvlášť dlouhá přes 48 h.	velmi dlouhá 42—48 h.	dlouhá 36—42 h.	značná 30—36 h.
15	Upotřebitelnost	m ₄	všestranná	téměř všestranná	velmi široká	široká
16	Manipulace s druhem	m	zvlášť snadná	velmi snadná	snadná	velmi dobrá
17	Cena druhu pro prakt. houbaře	c	zvlášť veliká	veliká	velmi značná	značná
$j = \frac{5j_1 + 2j_2 + 2j_3 + j_4}{10} \quad v = \frac{8v_1 + 2v_2}{10} \quad (\text{s event. korekcí})$						

pro znaky jedlých druhů hub.

3*	3	4*	4	5*	5	1
lahodná	dobrá	slabá	žádná	neurčitá	špatná	2
slabá	velmi slabá	žádná	neurčitá	nepříjemná	velmi nepříjemná	3
obtížná	značně obtížná	velmi obtížná	těžká	značně těžká	velmi těžká	4
tuhá	značně pevná	značně tvrdá	značně tuhá	kožnatá	houževnatá	
značně šťavnatá	velmi šťavnatá	vodnatá	značně vodnatá	velmi vodnatá	rozmočená	5
téměř bezvodá	bezvodá	téměř zaslá	zaslá	téměř uschlá	uschlá	
vynikající	dobrá	méně dobrá	podřadná	špatná	velmi špatná	6
velmi častý	častý	řidký	velmi řidký	vzácný	velmi vzácný	7
nadprůměrní	průměrní	malá	velmi malá	nepatrná	velmi nepatrná	8
v pozdější dospělosti	v rané dospělosti	v pozdním dospívání	v raném dospívání	v pokročilém mládí	v útlém mládí	9
velmi značná 41%—50%	veliká 51%—60%	značně veliká 61%—70%	přílišná 71—80%	přespřílišná 81%—90%	téměř úplná 91%—100%	10
velmi dobrá	dobrá	malá	velmi malá	nepatrná	velmi nepatrná	11
pracné	namáhavé	obtížné	těžké	velmi těžké	příliš těžké	12
dobrá	dostatečná	malá	velmi malá	nepatrná	velmi nepatrná	13
velmi uspokojivá 24—30 h.	uspokojivá 18—24 h.	dostatečná 12—18 h.	krátká 6—12 h.	velmi krátká 3—6 h.	příliš krátká do 3 hod.	14
uspokojivá	omezená	malá	velmi malá	nepatrná	velmi nepatrná	15
dobrá	namáhavá	obtížná	velmi obtížná	těžká	velmi těžká	16
velmi upokojivá	uspokojivá	malá	velmi malá	nepatrná	velmi nepatrná	17
$m = \frac{2m_1 + 3m_2 + 4m_3 + m_4}{10} \quad c = \frac{5j + 3v + 2m}{10}$						

Tabulka II. Chut 30 druhů jedlých hub v různých úpravách.

[illegible]

11	Hříb (kožešník) žlutomasý – <i>Boletus chrysenteron</i>	3							3
12	Holubinka namodralá – <i>Russula cyanantha</i> ...	1	2* 1*		2* 2*	2	2*		3
13	Holubinka nazelenalá – <i>Russula virescens</i>		2* 1*			2	2		4*
14	Holubinka mandlová – <i>Russula vesca</i>		2* 1*			2	2		
15	Holubinka kolčaví – <i>Russula mustelina</i>		2*				3*		
16	Ryzec pravý – <i>Lactarius deliosus</i>		1* 1*		1* 1*				1*
17	Ryzec syrovinka – <i>Lactarius volemus</i>				2*				
18	Čirůvka májová – <i>Tricholoma Georgii</i>	1* 1*	1*						1
19	Čirůvka zelánka – <i>Tricholoma equestre</i>	1* 2	1					2*	
20	Čirůvka havelka – <i>Tricholoma portentosum</i>	1* 3	2 1*					2*	
21	Čirůvka dvojbarvá – <i>Tricholoma personatum</i>	3* 3*	3* 3*						3
22	Čirůvka fialová – <i>Tricholoma nudum</i>	3*	3					4*	3
23	Pečárka polní – <i>Psalliota campestris</i>	1* 1*	1* 1* 3		1*		2		1
24	Pečárka rolní – <i>Psalliota ar. ensis</i>	1* 1*	1* 1* 3		1*				1
25	Liška obecná – <i>Cantharellus cibarius</i>		1 1						3
26	Špička travní – <i>Marasmius oreades</i>	2	2						
27	Muchomůrka načervenalá – <i>Amanita rubescens</i> ..	2*	2*		2*	2*			
28	Vědavka obecná – <i>Armillaria mellea</i>	2*							2* 2*
29	Bella vysoká – <i>Lepiota procera</i>	3*	4*		3*				
30	Šupinovka měnlivá (openka) – <i>Pholiota mutabilis</i> .	2*							2* 2*

Poznámka: Česká jména druhů jsou uvedena podle čl. Dra J. Herinka: „Tržní houby v Československu“, Česká mykologie, roč. V, str. 73–75; názvy holubinek podle V. Malzer: „Atlas holubinek“, Praha 1945. *) zapráženit **) nezaprážená.

Tabulka III. Ocenění 30 druhů jedlých hub, jež rostou na území mezi Chlumcem n./Č. a Leštinou u Štětí n./Š.

Číslo pořadové		Známky pro														
		znaky kvalitativní				znaky kvantitativní				znaky manipulační				Cena druhu pro prakt. houbaře		
		znaky kvalitativní				znaky kvantitativní				znaky manipulační						
		Vůně — pach	Stravitelnost — tuhost	Vodnatost — suchost	Jakost druhu	Vyskyt	Vydatnost plodnice	Zachovalost	Cervitost	Vydatnost druhu	Očištění	Odolnost	Trvanlivost		Upotřebitelnost	Manipulaci s druhem
		j_1	j_2	j_3	j_4	j	v_1	v_2	v_3	v_4	a	m_1	m_2	m_3	m	c
1a	Hřib obecný, plemeno smrkové — <i>Boletus edulis</i> var. <i>bulbosus</i> ...	1*	1*	2*	1*	1*	1*	1*	1	2*	1*	2*	1	1*	1	1*
1b	Hřib obecný, plemeno borové — <i>Boletus edulis</i> var. <i>pinicola</i>	1*	1*	2*	1*	1*	3*	1*	1	2	2	2*	1	1*	1	1
1c	Hřib obecný, plemeno dubové — <i>Boletus edulis</i> var. <i>reticulatus</i> ..	1*	1*	2*	1*	1*	3*	1*	1	3	2	1	1	1*	1	1
2	Hřib (kožešník) hnědý — <i>Boletus badius</i>	1	2	1	2*	1	1	3	3*	2	2*	2*	3*	3	3*	2*
3	Hřib (kožešník) plstnatý — <i>Boletus subtomentosus</i>	2*	2	1	2*	2*	3	3	3	2*	3	1	3*	3	3*	2
4	Hřib (klouzek) žlutý — <i>Boletus luteus</i>	2*	2	1	2*	2*	2	3	4*	2*	2	3*	3	3	3*	2
5	Hřib (kozák) ryšavý — <i>Boletus rufescens</i>	2	2	2	2*	2	2*	2	2*	1	2*	2*	1	1	2*	2
6	Hřib (kozák) osikový — <i>Boletus aurantiacus</i>	2	2	2	2*	2	4*	1	2*	1	3	1	2*	1	2*	2
7	Hřib (klouzek) sličný — <i>Boletus elegans</i>	3*	3*	2*	2*	2	1*	3	4*	2	2	3	3	3	3	2
8	Hřib (kozák) březový — <i>Boletus scaber</i>	3*	2	2	2	3*	3*	3	4	2*	3*	1	3	2	2	3*
9	Hřib (kozák) dubový — <i>Boletus tessellatus</i>	3*	2	3	2	3*	4	3	2*	1	4	1	2	2*	3*	2

10	Hřib (klouzek) pestrý – <i>Boletus variegatus</i>	3	2	2*	2*	3*	2*	3*	3*	4*	3*	2	3*	3	3*	3*	3*	2
11	Hřib (kožešník) žlutomasý – <i>Boletus chrysenteron</i>	3	3	1	2*	3*	1*	4*	4	4*	3*	1*	3	4	3*	3	3*	—
12	Holubinka namodralá – <i>Russula cyanozantha</i>	1*	2	2	2*	1	3*	2*	3*	3	3*	2	3	3	2	3*	2*	—
13	Holubinka nazelenalá – <i>Russula virescens</i>	1*	2	3	2	2*	4*	2	3*	3	3	2	3*	3*	3*	3*	2	—
14	Holubinka mandlová – <i>Russula vesca</i>	1*	2	3*	2*	2	2	3	3	3	3*	3*	4*	3	3*	3	2	—
15	Holubinka kořeví – <i>Russula mustelina</i>	2*	2	3	2	2	4*	3*	2	1	4*	2	3*	3*	3*	3*	3*	—
16	Ryzeč pravý – <i>Lactarius deliciosus</i>	1*	1*	1*	1	1*	2*	3	3	3	3*	2*	3	2	2*	2	2*	1
17	Ryzeč syrovinka – <i>Lactarius volemus</i>	2*	3*	3*	2	2	4*	2	2*	1*	3	1*	2	1	4*	2*	2	2
18	Čirůvka májová – <i>Tricholoma Georgii</i>	1*	1*	3*	2*	1	4*	3	3*	3	4*	1	2	2	1*	2*	2	1
19	Čirůvka zelánka – <i>Tricholoma equestre</i>	1*	1	3*	3	1	3*	4*	3*	3*	3*	3	3	3*	2	3*	2*	2
20	Čirůvka havelka – <i>Tricholoma portentosum</i>	1*	1	2*	3*	1	2	4	3	3*	3*	3	4*	2	2*	3*	2*	2
21	Čirůvka dvojbarvá – <i>Tricholoma personatum</i>	3*	3*	3	2*	3*	3	2*	2	2	3*	2*	2*	2*	2	2*	3*	2
22	Čirůvka řitlová – <i>Tricholoma nudum</i>	3*	3*	3*	2*	3*	3	2	3*	3	3	2*	2	2	2	2	3*	2
23	Pečárka polní – <i>Psalliota campestris</i>	1*	1*	2*	1	1*	1	2	3	3*	2	1	3*	3	1*	2	1	1
24	Pečárka rolní – <i>Psalliota arvensis</i>	1*	1*	2*	1	1*	4*	3*	3	3	4*	1	3	3	1	3*	2	1
25	Liška oboená – <i>Cantharellus cibarius</i>	1	2*	3	2*	2*	1*	4*	1*	1	1	1	1*	1*	2*	1*	1	2
26	Špička travní – <i>Marasmius oreades</i>	2	2	3	2	2	2*	4	1	1*	2	1	1	2*	4*	2*	2	2
27	Muchomůrka načervenalá – <i>Amanita rubescens</i>	2*	3*	1*	1	2*	1*	3*	3	4*	2	2	3*	2*	2	2	2*	—
28	Vélavka oboená – <i>Armillaria mellea</i>	2*	3*	3*	2	2	2*	3	2*	1*	2	1	2*	2*	2	2*	2	2
29	Bedla vysoká – <i>Lepiota procera</i>	3*	3*	3*	3*	3*	3	3	3	2*	3	3*	3	2	4*	3*	3*	3
30	Šupinovka měnlivá (opečka) – <i>Pholiota mutabilis</i>	2*	2	2	3	2	3*	4	3	1	3	2*	4*	3	3	3	3*	2

Penízečka liláková — *Baeospora myriadophylla* (Peck) Singer v Československu

MUDr. Josef Herink

(Monografická studie)

Při soustavném průzkumu mykoflory pralesa na „Boubíně“ (Šumava v jihozáp. Čechách), každoročně bohatě na nové vzácné druhy, učinili jsme s přítelem Dr. Jiřím KUBIČKOU v r. 1952 další významný nález. Prvně zjištěný výskyt penízečky lilákové (*Baeospora myriadophylla* [PECK] SINGER) v ČSR je dalším důkazem toho, že vzácnost výskytu hub je velmi relativní. Většina vyšších hub má rozsáhlé eurytopní areály, zejména v mírném pásmu severní polokoule. Přitom druhy, které jsou ekologicky více specialisovány, vyskytují se poměrně vzácněji, ale vždy tam, kde se setkávají s adekvátním souborem životních podmínek. A to je zajisté i případ penízečky lilákové.

Penízečka liláková byla po prvé objevena severoamerickým mykologem C. H. PECKEM v r. 1873 blíže Portville ve státě New York (USA) a téhož roku popsána jako *Agaricus* (*Collybia*) *myriadophyllus*. Druhé jméno vystihuje nápadný znak houby: neobyčejně husté lupeny. Již dva roky po svém vstupu do mykologické literatury byla penízečka liláková zjištěna také v Evropě (Jurské pohoří ve východní Francii) L. QUÉLETEM a popsána pod jménem *Collybia lilacea* (1875). Zatím co mnozí severoameričtí mykologové nacházeli PECKOVU houbu v dalších východních a severovýchodních státech USA, v Evropě nebyla dlouhá léta znovu nalezena. Až r. 1922 našel P. KONRAD ve švýcarské části jurského pohoří houbu, která přes některé rozdíly se zdála být QUÉLETOVOU *Collybia lilacea*, jak usoudil F. BATAILLE přímý žák QUÉLETŮV. Tato houba byla tedy vyobrazena P. KONRADEM a A. MAUBLANCEM pod jménem *Collybia lilacea* f. *robusta* (1924); později se však ukázalo, že KONRADOVA houba nepatří k penízečce lilákové. Jako první na to poukázal M. JOSSERAND, kterému se poštětil v r. 1934 — téměř 60 let po QUÉLETOVI — další nález této houby ve Francii a v Evropě, JOSSERAND rovněž se radil s F. BATAILLEM, který zaslal kopii původního QUÉLETOVA vyobrazení *Collybia lilacea*; toto vyobrazení bezpečně rozhodlo o totožnosti JOSSERANDOVY houby s *Collybia lilacea* QUÉL. JOSSERAND jako první podrobně houbu popsal, zejména po stránce anatomické. Byl také prvním mykologem, který postřehnul, že evropská *Collybia lilacea* je totožná se severoamerickou *Collybia myriadophylla* a provedl o tom důkaz ohledáním sběrů ze sev. Ameriky (m. j. i C. H. KAUFFMANA), které mu zaslal A. H. SMITH. JOSSERAND prostudoval též sběr G. MÉTRODA, který byl zveřejněn o něco dříve než práce JOSSERANDOVA pod jménem *Collybia teleoianthina*, a ztotožnil je s *Collybia myriadophylla*. Od uveřejnění prací JOSSERANDA a MÉTRODA byla penízečka liláková nalezena ještě ve Švýcarsku a v SSSR. K dosud známým evropským stanovištím houby se nyní druží další, v Československu.

Přesto, že *Baeospora myriadophylla* byla v moderní mykologické literatuře již několikrát podrobněji prostudována po stránce morfologické, anatomické i systematické, předkládám jednak výsledky vlastního pozorování (které v mnohém doplňují pozorování dřívějších autorů), jednak souhrn dosavadních poznatků o tomto zajímavém a krásném druhu.

Dokumentace*)

Literatura:

Baeospora myriadophylla SINGER R., (Rev. de myc. 3 : 193, 1938); Syst. d. Agaric. III. (Ann. myc. 41 : 111, 1943); The Agaric. in Mod. Taxon. (Lilloa 22 : 367, 1949, editum 1951) — IMBACH E. J., (Schweiz. Zeitschr. f. Pilzk. 29 : 169—173, 1951) — *Baeospora myriadophylla* f. *cavernatilis* FAVRE J., FURRER C. et HALLER R. ap. IMBACH E. J., l. c. p. 172—3. — *Agaricus (Collybia) myriadophyllus* PECK C. H., (Bull. Buffalo Soc. Nat. Hist. 1 : 47, 1873); (Ann. Rep. N. Y. St. Mus. 25 : 75, 1873) — *Collybia myriadophylla* SACCARDO P. A. (-CUBONI J. et MANCINI V.), Syll. Hym. 5 : 236, 1887 — SACCARDO P. A. et TRAVERSO J. B., Index ic. fung. 1 : 381, 1910 — LLOYD C. G., Myc. Not. 5 : 37, 1900 (teste SACCARDO et TRAVERSO) — HARD M. E., Mushr. Ed. and Other v.: 115, 1908 (teste SACCARDO et TRAVERSO) — KAUFFMAN C. H., The Agaric. of Michig. (1) : 761, 1918 — JOSSERAND M., (B. S. M. F., 63 : 178—182, 1937) — JOSSERAND M. et SMITH A. H., Notes on the Synonymy of French and American Agarics I (Mycologia 29 : 717—724, 1937), et II (Mycologia 33 : 485, 1941) — SMITH A. H., N. Amer. Spec. of Mycena: 4, 1947 — *Gymnopus myriadophyllus* MURRILL W. A., North Amer. Fl. 9* 5 : 363, 1916 — *Mycena myriadophylla* SINGER R., in litt. ad KÜHNER R. (teste KÜHNER, l. c. p. 529) — *Mycena (Xeromycena) myriadophylla* KÜHNER R., Le Gen. Mycena (Encyc. mycol. 10 : 528—9, 1938) — PILÁT A. Klíč k určování naš. hub hřibov. a bedlov.: 218, 1951.

Synonymika:

Collybia lilacea QUÉLET L., Champ. Jura Vosg., 3 : 6, 1875; Enchirid.: 30, 1886; Fl. myc. Fr.: 231, 1888 — GILLET C. C., Tab. anal.: 69, 1884 — SACCARDO P. A. (-CUBONI J. et MANCINI V.), Syll. Hym. 5 : 223, 1887 — SACCARDO P. A. et TRAVERSO J. B., Index ic. fung. 1 : 379, 1910 — COSTANTIN M. J. et DUFOUR M. L., Nouv. Fl. d. Champ., ed. V. p. 23 — BIGEARD R. et GUILLEMIN H., Fl. Champ. sup. Fr. (1) : 146, 1909 — RICKEN A., Blätterp. (1) : 415, 1914; Vademe. ed. II : 50, 1920 — SARTORY A. et MAIRE L., Syn. g. Collybia: 152, 1918 — OUDEMANS C. A., Enum. syst. fung. 2 : 166, 1920 — HABERSAAT E., Schweiz. Pilzflora: 169 — *Tricholoma lilacinum* (an *lilaceum*? — ex QUÉLET!) BRITZELMAYER M. (teste SINGER R.) — non *Collybia lilacea* f. *robusta* KONRAD P. et MAUBLANC A., Ic. sel. fung. 3 : 202, 1924 et 6 : 241, 1937; KONRAD P. (B. S. M. F. 41 : 43—5, 1925), quae *Calocybe pseudolilacea* SINGER R., Syst. d. Agaric. III (Ann. myc. 41 : 108, 1943) — non *Collybia lilacea* PILÁT A., Klíč etc.: 194, 1951 (ex KONRAD) — non *Collybia lilacea* var. *Pillodii* QUÉLET L., quae *Collybia Pillodii* QUÉLET L., 17e Suppl. Jura et Vosg. (sec. KÜHNER R., Le G. Mycena p. 530, species bona!) — *Collybia teleoianthina* MÉTROD G., (Rev. de myc. 2 : 163—7, 1937; quoad dimens. sporarum cf. ibid. 3 : 21, 1938).

Iconographia:

QUÉLET, Champ. Jura Vosg. 3:t 1, f. 1 (color.) — COSTANTIN et DUFOUR, l. c. t. 7, f. 176 (ex QUÉL.) — JUILLARD-HARTMANN G., Iconogr. Champ. sup. 1 : t. 26, f. 3, 1919 (ex QUÉLET, male reprod.) — LLOYD, l. c., f. 7 (teste SACCARDO et TRAVERSO) — HARD, l. c., f. 85 (teste SACCARDO et TRAVERSO) — JOSSERAND, l. c., f. 2 (delin. et micrograph.) — MÉTROD, l. c., (microgr.) — JOSSERAND et SMITH, Mycologia 33 : 497, f. 3a (photo), 1941 — HABERSAAT, l. c. t. 71, f. 2 — FURRER C. ad IMBACH, l. c., f. A (typus) et B (f. *cavernatilis*), IMBACH, l. c. (micrograph.) — HERINK J., Česká mykologie, 7 : 83—85, 1953 (fig. photographicae 1—3).

Exsiccata:

Herbaria mycol. C. M. Peck, C. H. KAUFFMAN, A. H. SMITH, M. JOSSERAND, G. MÉTROD — Herb. myc. HERINK, No. 1005/52, 1026/52 — Collectio Mycenarum KUBIČKA No. 923, 924, 925.

*) Děkuji pp. Dr A. Pilátovi, I. Charvátovi a Z. Pouzarovi za zpřístupnění některé literatury.

Popis:

Vlastnosti morfologické (orig.):

Plodnice rostoucí jednotlivě nebo v trsech o malém počtu kusů, hromadně.

Třeň oblý, válcovitý, ke spodině poněkud mírně rozšířený, ukončený tupě zaobleně, někdy také krátce zúženě, u starších plodnic nahoře rozšířený, někdy s boků smáčknutý, přímý nebo více méně obloukovitě zahnutý, v dosp. 2—4 (—6.5) cm dlouhý, uprostřed 1,5—3 mm tlustý; pokožka neslupitelná, nahoře jemně, ke spodině postupně hruběji plstnatá (na spodině až mrtnato-plstnatá), ve stáří více

Penízečka liláková (*Baeospora myriadophylla* [PECK] SINGER).

Lenora-os. Kaplice, prales na „Boubíně“, 4. X. 1952 leg. Dr Jiří Kubička a Dr Jos. Herink. 1/1 orig. Photo: Dr J. Herink.

méně olýsalá, málo lesklá, zprvu bledá až světle šedohnědavá, později — současně s lupeny — ametystově fialová (nejšetrněji na spodině); přídatné podhoubí na spodině plstovité, bělavé, někdy tvoří i krátké bělavé rhizoidy; dužnina vláknitá, pokračuje bez zřetelných hranic v dužninu klobouku, zprvu plná, brzy ve středu prořídá ve vláknitou dřev, posléze z 1/čtvrtiny až 1/třetiny dutá (nahore se zbytkem dřevě, ve spodině s několika plstovitými droby, posléze prázdná), houževnatá a pružná, po usušení rohovitě tvrdá, za vlhka pod pokožkou mírně prosáknutá, skelně lesklá, bělavá či smetanová, až i naplavěle žlutavá.

Klobouk středový, v dosp. až stáří někdy více méně výstředný, u ml. exemplářů klenutý, s podvinutým okrajem, u dosp. exemplářů ploše klenutý s mírně promáčknutým středem a někdy k okraji v radiálním směru zprohýbaný, u starších kusů plochý, ke středu promáčknutý a k okraji radiálně zprohýbaný, v dosp.

1,5—4 cm široký; okraj nepřesahuje konce lupenů, velmi ostrý, u exemplářů k okraji radiálně zprohýbaných je zvlněný, málokdy v dosp. až stáří mírně laločnatý; pokožka slupitelná směrem ke středu (asi do dvou třetin poloměru), tenká, křehká, suchá, jemně plstnatá (nejvýrazněji u okraje), postupně olysávající až zdánlivě hladká, matná, pouze u olysálých kusů za vlhka mírně vodnatě lesklá, mírně hygrofánní: za vlhka v mládí šedoplavá až kalně okrová, k okraji světlejší, v dosp. a stáří plavohnědofialová až šedohnědofialová, s lupeny pouze u okraje prosvítajícími, za sucha v mládí až v dospělosti světle šedoplavá až plavookrová, ve stáří tmavší a téměř bez fialového odstínu, na usušených exemplářích plavo-

Penízečka liláková (*Baecyspora myriadophylla* [PECK] SINGER).

Lenora-os. Kaplice, prales na „Boubíně“, 4. X. 1952 leg. Dr Jiří Kubička a Dr Jos. Herink. 1/1 orig. Photo: Dr J. Herink.

okrová až umbrově zhnědlá; dužnina blíže středu 1—1,5 mm tlustá k okraji zvolna ztenčená, vláknito-plstovitá, velmi pružná, po usušení značně svraštělá a rohovitě tvrdá, za vlhka celá prosáklá a šedohnědavá, vysychající ve směru od pokožky, bez lesku, za sucha smetanová až naplavěle žlutavá.

Lupeny: obrys úzce čárkovitý, k okraji klob. ostře zúžený (v mládí k zevnímu konci spirálně svinutý, později vcelku obloukovitě prohnutý až přímý), ostří u třeně v mládí až do dospělosti zaobleno a zoubkem či úzkým chobotem sbíhající na vrchol třeně, v dosp. a stáří většinou rovně krátce sbíhající, ostří lupének k vnitřnímu konci šikmo vykrojeno; povrch až do stáří hladký a lysý, ostří velmi tenké, celistvé; mezi dvěma sousedícími lupeny jsou lupénky tří délek, uspořádané v sou-

měrné skupiny; lupeny blíže třeně v dosp. 1—2 mm široké, tenké, velmi husté (na okraji průměrně 0,1—0,2 mm vzdáleny), lupénky volné, málokde připojeny k lupénkům vyššího řádu nebo k lupenům; barvy v mládí a dospívání bledé až naředěné smetanové, v dosp. — počínaje od třeně — postupně až sytější ametystově fialové, ve stáří špinavě fialové až hnědofialové, na sušených exemplářích tmavě hnědo-černé šedofialové; dužnina tenká, měkká, poměrně velmi pružná; výtrusný prach čistě bílý.

Penízečka liláková (*Baeospora myriadophylla* [PECK] SINGER).
 Lenora-os. Kaplice, prales na „Boubíně“, 4. X. 1952 leg. Dr Jiří Kubička a Dr Jos.
 Herink. 1/1 orig. Photo: Dr J. Herink.

Vlastnosti anatomické (orig.):

Dužnina třeně z hyf válcovitých, tenkostěnných, přezkatých, 3,5—6 μ tl., neamyloidních, hustě paralelně spletených, větvených, promíšených tenčími hyfami. Povrchové hyfy vysílají četné postranní výběžky nebo větévky, které se sdružují ve volné svazky až trsy; jejich zakončení mají ráz kaulocystid: jsou štíhle až široce kyjovitá, ojediněle i vretenovitá, často k vrcholu hlavatá, s vrcholem zaobleným, málokde protaženým ve výběžek, 19—36 $\times$ 5—10 μ , tenkostěnná, bezbarvá, bez inkrustací. Rhizoidy až 2,3 mm dlouhé, tvořeny svazky hustě paralelně splete-

ných hyf, přezkatých, $3,6\text{--}4,8\ \mu\text{ tl.}$, tenkostěnných, bezbarvých, které vysílají na povrch hojná volná zakončení štíhle kyjovitého tvaru.

Dužnina klobouku z hyf válcovitých, $2\text{--}6\ \mu\text{ tl.}$, přezkatých, bohatě větvených, všemi směry propletených, tenkostěnných, bezbarvých, neamyloidních; k povrchu se splétají více méně pravidelně převážně v radiálním směru, jsou tenčí ($1,5\text{--}5\ \mu\text{ tl.}$) a tvoří málo rozlišený hypoderm. Epicutis z hojných pilocystid, kyjovitých, často hlavatých, někdy přehrádkovaných, $30\text{--}50\times 4\text{--}7\ \mu$, všemi směry nepravidelně orientovaných, tenkostěnných, bez patrných inkrustací. Trama lupenů smíšená, z hyf válcovitých, $4\text{--}8\ \mu\text{ tl.}$, tenkostěnných. Subhymenium $7\text{--}10\ \mu\text{ tl.}$, vláknité z hustě nahloučených hyf, $1\text{--}2\ \mu\text{ tl.}$, Ostří lupenů heteromorfní přítomností hojných cheilocystid, vretenovitého tvaru, na vrcholu často protažených ve více méně dlouhý přívěsek, někdy i kyjovitého tvaru, $24\text{--}35\times 6\text{--}8\ \mu$, tenkostěnných; obsah cheilocystid je u mladých exempl. slabě nafialovělý, u starších ex. je povrch (na vrcholu nebo na stěnách) inkrustován hnědofialovou masou.

V hymeniu velmi ojedinělé pleurocystidy (nejspíše poblíže ostří), podobného tvaru a rozměrů jako cheilocystidy. Basidie štíhle kyjovité, se 4 kratičkými sterigmaty, $19\text{--}24\times 3,6\text{--}4,8\ \mu$, promíšené štíhlejšími basidiolami. Výtrusy válcovito-elipsoidní, na dorsoventrálním obrysu vnitřní obvod téměř rovný, vrchol široce zaoblen, zevní obvod se zvolna zaobluje k malému apikulu, drobné : ($2,9\text{--}$) $3,4\text{--}4,3\times (1,4\text{--}) 1,8$ až $2,4\ \mu$, s blanou tenkou, hladkou bezbarvou, amyloidní, s obsahem homogenním, bezbarvým.

Vlastnosti chemické (orig.):

Dužnina bez výrazného pachu a chuti. Obě dužniny a pokožky klob. i tř. ne-reagují s guaj. tinkturou, 2% fenolem, α -naftolem, anilin. olejem, 40% formolem, 10% skalici zelenou, 15% louhem sodným a konc. kyselinami (sírovou, dusičnou a solnou).

Hyfy neamyloidní, buněčná blána výtrusů amyloidní (lze to prokázat i makroskopicky: výtrusný prach pod kapkou MELZEROVA činidla rychle modrá). Pigment, inkrustující cystidy z pokožky klob. a tř. i hymeniální, je nerozpustný v amoniaku a louhu draselném.

Vlastnosti ekologické:

Houba žije jako povrchový saprofyt na odumřelém dřevě, které je již v pokročilém stupni trouchnivění: osazuje většinou staré, mechem porostlé padlé kmeny a pařezy jehličnanů (v Evropě *Abies*, v sev. Americe *Thuia*, *Larix americana* Mich.), ale také listnáčů (*Salix*). Vyskytuje se hojněji tam, kde odumřelé dřevo setrvává na místě (pralesy). Jde o druh značně hygrofílní. S tím zřejmě souvisí pozdní fruktifikace (na podzim a v mírně probíhající zimě). Po stránce fytopathologické je to druh bezvýznamný.

Poznámky:

Morfologické vlastnosti, zjištěné na 60 kusech různého stáří z československého nálezu se velmi dobře shodují jak s původními popisy PECKA a QUÉLETA, tak i s pozdějšími podrobnějšími popisy MURRILLA, KAUFFMANA, JOSSERANDA, MÉTRODA a IMBACHA. Tvar a velikost všech částí plodnice a jejich topické vztahy jsou v literatuře udávány shodně s naším nálezem. Malé rozdíly v údajích o zbarvení klobouku a třeně, případně i lupenů, jsou zajisté jen zdánlivé: někteří autoři měli v ruce pouze starší kusy, u nichž převládá fialové zbarvení všech částí plodnice. Charakteristický barevný tón propůjčuje houbě pravděpodobně pigment, který je původně umístěn intracelulárně a postupně je vylučován na povrchu všech zakončení exkrečních hyf (pilocystidy, hymen. cystidy a kaulocystidy). Proto jsou lupeny a třeně

mladých exemplářů bledé a teprve později zřítloví. Fialový tón pokožky klob, starších kůst souvisí zčásti s prosvítáním barvy lupenů za vlhka. Zajímavé pozorování učinil IMBACH: výtrusný prach starších kůst jeho houby byl lehce běžově růžový.

Anatomické vlastnosti československého nálezu penížečky lilákové se rovněž shodují s literárními údaji. Původní diagnózy a starší popisy neudávají, kromě vlastností výtrusů, jiných anatomických dat. KAUFFMANOVO tvrzení, že houba nemá cystid, vzniklo přehlédnutím: JOSSERANDOVA revise KAUFFMANOVÝCH sběrů prokázala, že i u nich jsou cystidy přítomny. Podrobné anatomické údaje přináší práce JOSSE-RANDOVA, MÉTRODOVA a IMBACHOVA. Tvar výtrusů je udáván většinou jako válcovité elipsoidní, jediné IMBACH popisuje tvar spíše vejčitý, s výrazným apikulem; rozměry výtrusů jsou udávány takto: PECK 3 μ , MURRILL 3—4 $\times$ 2,5 μ , KAUFFMAN 3—4 $\times$ 2 μ , QUÉLET 4 μ , JOSSERAND 3,5—4,6 $\times$ 2,4—2,8 μ , MÉTROD 4—4,5 $\times$ 1,5—2,3 μ (JOSSERANDOVO přeměření MÉTRODOVY houby vykazovalo 3,8—5,3 $\times$ 2,3—2,6 μ), IMBACH 4—4,5 $\times$ 2,5—3 μ . Amyloidní povahu buněk. blány výtrusů po prvé prokázal JOSSERAND. IMBACH vyšetřoval reakci na jod pouze u výtrusů důlní formy (*f. cavernatilis*), která byla negativní. Basidie jsou popisovány jako tetrasterigmatické, MÉTROD viděl také bisterigmatické. Cystidy v hymeniu, na pokožce klob. a třeně popisují shodně všichni moderní autoři; jediný MÉTROD neudává inkrustaci cystid. Také exempláře z našeho nálezu byly téměř bez inkrustací. M. JOSSERAND a G. NÉTIEN (Bull. mens. Soc. Linn. Lyon, 1938, p. 292) zjistili, že barva všech částí plodnice penížečky lilákové v paprscích Woodova světla se nemění až téměř mizí.

Geografické rozšíření.

Penížečka liláková je rozšířena v celém mírném pásmu severní polokoule:

Evropa: Francie: Jurské pohoří ve vých. Francii, 1875, na pařezu jívý, L. QUÉLET; Champagnole (Jurské pohoří), 7. 3. 1937, na starých trouchnivých a mechem porostlých pařezech jedle, MÉTRODOVÁ; u cesty ze Chartreuse de Curière ke Col de la Charmette v pohoří Grande Chartreuse (dép. Isère), 18. 9. 1934 a 18. 11. 1936, na velmi ztrouchnivých poražených kmenech listnáčů (?), M. JOSSERAND. — Švýcarsko: důl na železnou rudu „Herznach“ u Aarau, na trouchnivějícím trámovi důlní výdřevy, R. HALLER (též E. J. IMBACH) — *f. cavernatilis*; Perlen, lužní les u řeky Reuss (kant. Reuss-Schachen), 12. 1947 až 1. 1948, přehojně na značně ztrouchnivých pařezech jedlí, v inundačním pásmu, E. J. IMBACH. — Československo: Lenora-os. Kaplice (okr. Prachatice), prales na úbočí „Boubína“, cca 1000 m alt., 4. 10. 1952, na padlých kmenech jedlí, porostlých mechy, játrovkami a šťavelem, J. KUBÍČKA a J. HERINK (h. m. H. No. 1005/52), J. HERINK (H. m. H. No. 1026/52).

Asie: SSSR: pohoří Altaj v centr. Asii, R. SINGER.

Sev. Amerika: USA: Portville (New York), 9. 1873, v lese na trouchnivějícím dřevě a spadlých větvích, C. H. PECK; (Massachusetts), W. A. MURRILL; Ann Arbor (Michigan), 6—10, na kmenech a dřevech *Larix americana* MICH., porostlým mechem, C. H. KAUFFMAN; New Richmond, South Haven, Bay View, Houghton, na *Thuja* sp., C. H. KAUFFMAN; (Wisconsin), W. A. MURRILL; (Ohio), W. A. MURRILL; Harlan (Kentucky), 9. 1916, C. H. KAUFFMAN (Mycologia 9: 164, 1917); Big Smoky Mountains u Elkmontu (Tennessee), 9. 1916, C. H. KAUFFMAN (Mycol., 9: 164, 1917).

Systematické postavení.

Penížečka liláková je ostře vyhraněným typem, který má velmi malou variační šíři.

L. QUÉLET popsal *Collybia lilacea* var. *Pillodii*, avšak brzy na to ji sám povýšil na samostatný druh. *Collybia lilacea* f. *robusta* KONRAD et MAUBLANC nepatří, jak již bylo v úvodu řečeno, k *Baeospora myriadophylla*.

Jako jediná odchylka byla tedy popsána *f. cavernatilis* FAVRE, FURRER et HALLER, která představuje podzemní, avšak přesto plodnou, formu, rostoucí

v dolech na důlním dříví. Tato etiolisovaná (tedy vlastně patologická) forma se vyznačuje značně sbíhavými lupeny, jejichž konce na třeni jsou žlaznaté zdůřeny, cystidami z ostří lupenů bez koncových výběžků a výtrusy s neamyloidní blanou.

C. H. PECK i L. QUÉLET zařadili své druhy do podrodu, případně rodu *Collybia* (FR.); v tom je následovala většina pozdějších autorů. QUÉLET umístil *Collybia lilacea* do sekce *Vestipedes*, přehlédnutím mezi druhy s řídkými lupeny. Ve značně nesourodém rodu *Collybia* tvořila *C. myriadophylla* přirozenou skupinu s velmi úzce příbuznou *C. myosura* (FR.) QUÉL. Prvně na to upozornil R. SINGER, který oba druhy přemístil do rodu *Mycena*. V tomto náhledu jej následoval R. KÜHNER (1938), který pro oba druhy vymezil skupinu *Xeromycena* v sekci *Spuriae* podrodu *Eumycena*. Téměř současně rozvinul R. SINGER (Rev. de myc., 3 : 193, 1938) svůj starší názor (Syst. d. Agaric. I. Ann. myc. 34 : 334, 1936), že *Collybia myosura* zasluží umístiti ve zvláštním rodu: utvořil nový rod *Baeospora* SING. Do tohoto rodu zařadil, kromě *B. myosura* (Fr. s. Q.) SING. jako typu, ještě *B. myriadophylla* (PECK) SING., *B. familia* (PECK) SING. a *B. oligophylla* SING. Později R. SINGER (Ag. in Mod. Tax., Lilloa 22 : 366, 1949) nově ohraničil rod *Baeospora* tak, že z něho vyjmul dva druhy a přeřadil je do jiných rodů (*Pseudobaeospora oligophylla* SING., *Fayodia familia* [PECK] SING.). Oba zbylé druhy (*B. myosura*, *B. myriadophylla*) tvoří dnes drobný, přesto však dobře charakterisovaný rod. Hlavní znaky rodu *Baeospora* SINGER 1938 em. SINGER 1949 jsou: plodnice jednotlivě nebo v malých trsech rostoucí, poměrně malé, vzeřené penízovek, dužniny chrupavčitě houževnaté; klobouk klenutý, s pokož. hygrofanní; lupeny úzké, husté, u třeně zaoblené a lehce připnuté; tření centrální, někdy s pseudorrhizou; basidie a výtrusy velmi malé, výtrusy hladké, bezbarvé, s blanou jedem modrající (amyloidní); v hymeniu, epicutis a na povrchu třeně cystidy, někdy inkrustované; hyfy tramy neamyloidní, trama lupenů pravidelná až nepravidelná (téměř smíšená), ostří lupenů heteromorfní.

SINGERŮV rod *Baeospora* v původní formulaci i v novém pojetí nebyl dosud všeobecně přijat. Důvodem toho je snad okolnost, že amyloidní povaha buněčné blány hub (zejména jejich výtrusů) se nezdá být znakem absolutně stálým. Také v případě *Baeospora myriadophylla* máme prozatím jediné pozorování IMBACHOVO, který shledal u *f. cavernatilis* výtrusy neamyloidní. Proto mnozí představitelé soudobé francouzské mykologie (která se vždy nejvíce věnovala studiu amyloidní povahy výtrusů vyšších hub) pochybují o významu tohoto znaku pro systematicku. Prokáže-li se časem, že amyloidní povaha výtrusů nemá té systematické hodnoty, jaká se jí dosud přikládá, pak rod *Baeospora* SING. se opět stane součástí rodu *Collybia* (FR.) QUÉL. ve vymezení, které dosud není ještě zcela skončeno. Zdá se, že z rodu *Collybia* v dnešním pojetí je rodu *Baeospora* nejbližší skupina *Collybia tenacella* (PERS. ex FR.) QUÉL. Do té doby, jak soudím, má význam podržet rod *Baeospora* v jeho dnešní podobě jako dobře charakterisovanou systematickou jednotku.

Jako český botanický název pro rod *Baeospora* navrhuji „penízečka“, který vyjadřuje jak blízkou příbuznost s rodem penízovka (*Collybia*), tak i drobné rozměry obou jeho druhů (zejména jejich výtrusů). Pokud se týče druhových názvů, není možno pro *B. myosura* použití spojení „penízečka drobnovýtrusná“ (VELENOVSKÝ 1920), protože oba druhy penízeček mají drobnou výtrusy; navrhuji proto jméno penízečka šišková (HERINK 1944). V případě *B. myriadophylla* by nemělo významu trvat na jméně, které by pojmově vyjadřovalo název latinský („mnoholupenná“), ježto oba druhy rodu jsou hustolupenné; s výhodou lze převzít z obou

jmen PILÁTOVÝCH (penízovka liláková, helmovka ametystová) spojení „penízečka liláková“.

Určení penízečky lilákové nečiní při určitých zkušenostech obtíží. V našem případě dovolily nápadné znaky houby určení přímo na místě sběru.

Penízečka liláková může být zaměněna s některými druhy rodu *Collybia*. Především s *Collybia Pillodii* QUÉL. Tato houba se liší zvonovitým nebo hrbatě klenutým kloboukem sytě hnědofialové barvy, 1 cm širokým, lupeny poměrně širšími a řidčími, růžovofialové barvy, třeněm štihlým, sytě fialovým. KÜHNER, který ji po prvé od dob QUÉLETOVÝCH sbíral v Savojsku, udává basidie bisporické, výtrusy téměř kulovité, 4—4,5×2,7—4 μ , neamyloidní, ostří lupenů bez cystid.

Pokud se týče *Collybia lilacea* f. *robusta* KONRAD et MAUBLANC, jde o druh kritický, u něhož není rozhodnuto ještě ani pojmenování. KONRAD s MAUBLANCEM ztotožnil později svoji houbu se zrnivkou krvavou (*Cystoderma haematites* [B. et BR.] K. et M.). Také A. H. SMITH s R. SINGEREM v monografii r. *Cystoderma* (A Monograph on the Genus *Cystoderma*, Pap. Mich. Ac. Sc. 30, 1944) považují tuto houbu za bezprstennou formu *Cystoderma haematites*, ačkoliv krátce předtím (1943) R. SINGER ji zařadil do systému jako *Calocybe pseudolilacea* SING. nov. nom. Závažné námitky proti ztotožnění *Collybia lilacea* f. *robusta* K. et M. s *Cystoderma haematites* právem vznesl IMBACH. KONRADOVA houba má přes svoji malou velikost poměrně robustní vzezření druhů rodu *Calocybe* KÜHNER, klobouk klenutý s okrajem zprvu podvinutým, pak plochý se stlačeným středem, jemně plstnatý (zejména u okraje), fialový až měďově červený, později k okraji okrově šedavý, lupeny až na 4 mm široké, u třeně vykrojeně připnuté, husté, bledě růžovofialové s bledším ostřím, třeň válcovitý s lehkým rozšířením na spodině, 3—5 cm dl., 3—10 mm tl., tuhý, plný, pak dutý (někdy s bělavou dřéní), na vrcholu ojíněný, na středě vláknito-plstnatý, světle fialový, později fialově šedavý, na spodině bělavě plstnatý nebo s rhizoidy, dužninu poměrně měkkou, v klobouku a pod povrchem třeně vínově fialovou, v basi třeně okrově žlutou, bez pachu a chuti, výtrusy elipsoidní až vejčité, 4—5×3—3,5 μ , ostří lupenů bez cystid. Roste na bukovém listí.

Collybia Benoistii BOUD. (B. S. M. F., 16 : t. 8, f. 1, 1900) má vzhled *Mycena pura*, klobouk 1,5—2,5 cm šir., klenutý, bez hrbu, slabě hygrofanní, zprvu hnědofialový, později k okraji bledší do hněda, lupeny bělavé, později žlutohnědě fialové (zejména při spodině), téměř volné, třeň 3—5 cm dl., 2,5—4 mm tl., hnědá, na vrcholu bledší, vločkovitý, dutý, dužnina zbarvena jako povrch, bez pachu, výtrusy podlouhle hruškovité, zrnité s centrální kapkou, 8—13×4—6 μ (resp.*) 7,2—11,7×3,6—5,4 μ). Jde o druh kritický, neboť od doby svého zveřejnění nebyl pravděpodobně znovu nalezen.

Резюме

Автор сообщает о находке редкого гриба *Baeospora myriadophylla* (PECK 1873) SINGER 1938 в Чехословакии. На первобытном лесе на горе «Бюбин» на Шумаве, высотой почти 1000 метров, 4. 10. 1952 был найден Др. И. Геринком и Др. Г. Кубичкой на лежащих павших пнях ёлок.

Заровень с этим предлагает:

1. Результаты, полученные изучением гриба из чехословацкой находки, которые в много дополняют наблюдения авторов, которые до сих пор занимались этим грибом.

2. Резюме всех до сих пор известных сведений об этом грибе (синонимика, знаки морфологические и анатомические, химические, экологические, вариабилита, географическое распространение, систематическое зачисление).

Констатируется, что *Baeospora myriadophylla* является видом со знаками не только необыкновенными, но и очень постоянными.

Автор дискутирует систематическое значение рода *Baeospora* SINGER 1938 em. 1949, который до сих пор не был общественно принят. Кроме того он полагает, что прежде чем не будет определено значение амилоидной клеточной оболочки гифов и спор для систематики агариковых грибов, надо поддержать род *Baeospora* в системе как хорошо характеризованную систематическую единицу.

*) Mikroskopické rozměry, udávané E. BOUDIERem, je nutno zmenšit o desetinu, jak ukázali R. MAIRE a E. GILBERT.

Summary

The author reports on the find of a rare fungus, *Baeospora myriadophylla* (PECK 1873) SINGER 1938, in Czechoslovakia: primeval forest of the „Boubín“ Mt. in the Šumava, at an altitude of about 1000 m above sea level, 4. X. 1952, leg. Dr J. Herink and Dr J. Kubička, on decaying fallen trunks of firs.

Simultaneously he presents:

(1) the results of his investigation of the fungus from the Czechoslovak find which in many respects supplement the observations of previous authors who have dealt with this fungus;

(2) a summary of our present knowledge of the fungus (synonyms; morphological and anatomical, chemical, ecological characters; variability, geographical distribution; systematic position).

He established that *Baeospora myriadophylla* is a species with not only striking but also considerably fixed characters.

The author discusses the systematic value of the genus *Baeospora* SINGER 1938 em. 1949, which has not been yet generally accepted. He arrives at the conclusion that until the importance of the amyloid cellular membrane of the hyphae and spores for the taxonomy of the Agaricales will be definitely decided upon, the genus *Baeospora* has to be maintained in the system as a well characterised taxonomic unit.

O meším oušku laločnatém — *Leptotus lobatus* (Pers.)

Karsten

Dr Albert Pilát

Tuto zajímavou houbu, kterou Velenovský uvádí ve svých „Českých houbách“ (str. 85 a 912) pod jménem *Leptoglossum muscorum* Fr. a v souborném článku „České druhy rodu *Leptoglossum* Karst.“ v časopise Mykologia, roč. II., str. 44—47, pod jménem *Leptoglossum lobatum* Pers. nalezl Dr F. Kotlaba 3. listopadu 1951 na mechu srpnatce závitkolisté — *Drepanocladus revolvens* Sw. na rašelinistích „Blata“ u Soběslavi. Další pěkné plodnice nalezl na témž místě 18. dubna následujícího roku (1952) a přinesl mi je živé. Zhotovil jsem dvě zvětšené fotografie z tohoto materiálu, jež jsou reprodukovány na připojených dvou obrázcích. Jedna z nich je ve světle z poloviny odraženém a z poloviny procházejícím, a druhá pouze ve světle odraženém. Hlavně na plodnicích fotografovaných ve světle procházejícím jsou dobře patrné liškové lupeny pokryté výtrusorodným rouškem. Meší ouška jsou rozšířena u nás v několika druzích, jež jsou jednak dosti vzácné a přehlížené pro nepatrné rozměry plodnic, jednak jsou si dosti podobné, a proto jsou dosud špatně známy. Přehled tohoto rodu podal jedině Velenovský v citovaném článku v „Mykologii“, a i ten ještě daleko není úplný a zaslouží si revize. Náš druh uvádí v něm jednak pod jménem *Leptoglossum lobatum* Pers., jednak jako *Leptoglossum muscorum* Fr., podle toho, jsou-li plodnice na okraji laločnaté či nikoliv. Tento znak však patrně závisí od stáří plodnic, takže pro charakteristiku druhu nestačuje. Kritickou revisi tohoto rodu nelze zatím provést pro nedostatek materiálu, a to tím spíše, že sušený materiál herbářový těchto zcela droboučkových hub ke kritické práci nestačuje. Nutno proto zatím sbírat zprávy o těchto zajímavých houbách. Singer klade meší ouška do čeledi *Leptotaceae*, jež náleží do těsného příbuzenstva hub čišovcovitých — *Cyphellaceae* ze skupiny hub nelupenatých — *Aphyllorphorales*.

Leptotus lobatus dobře popisuje a vyobrazuje Jules Favre (Les assoc. fung. des hauts-marais jurassiens, p. 41—42, 1948). Podobně, jako většina druhů rodu *Leptotus* Karsten, objevuje se i meší ouško laločnaté ve studené době roční, to jest

jeho plodnice počnou narůstat pozdě na podzim, většinou teprve v listopadu, a je-li zima mírná, rostou i přes zimu až do časného jara. Je-li zima tužší, je jeho vegetace přerušena zimní dobou, a čerstvé plodnice nalezneme jen pozdě na podzim a později až časně z jara. Rozdělovat meší ouška na druhy jarní a podzimní, myslím, nemá smyslu, protože asi všechny druhy chovají se podobně.

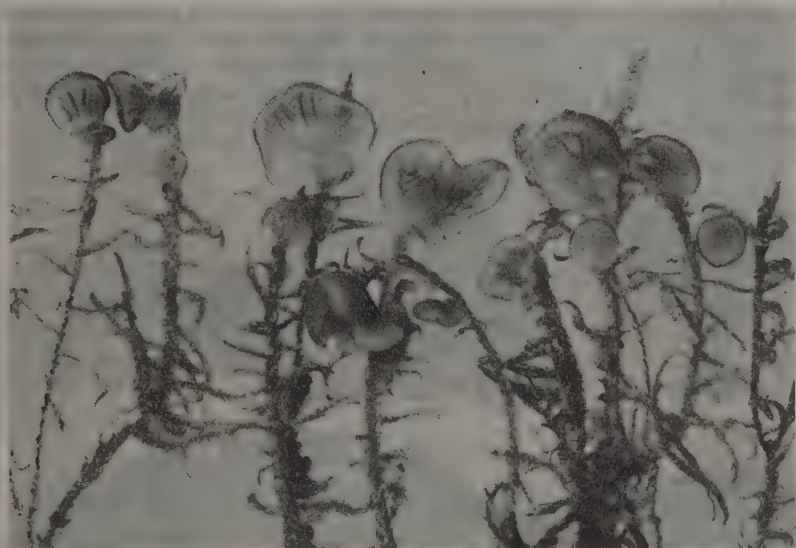

Meší ouško laločnaté — *Leptotus lobatus* (Pers.) Karsten. Na živém mechu srpnatce závitkovité — *Drepanocladus revolvens* Sw. na rašelinách „Blata“ u Soběslavi 18. IV. 1952 sbíral Dr F. Kotlaba. Zvětšené plodnice fotografované ve světle odraženém. Ad vivum muscum *Drepanocladum revolvens* Sw. in turfosis „Blata“ prope Soběslav, Bohemiae meridionalis, 18. IV. 1952 legit F. Kotlaba. Foto A. Pilát.

Ke dvěma fotografiím, doprovázejícím tento článek, připojuji popis plodnic, které mi donesl živé Dr Kotlaba.

Klobouk škeblovitý, bezstopečně bokem přisedlý k živému mechu, 6—10 mm v pr., vodou provlhčený mírně prosvítající, šedohnědý, oschlý trochu bledší, v obrysu v mládí okrouhlý, později na okraji tupě laločnatý a trochu zvlněný, na svrchní straně lysý a matný, pod lupou přitiskle zrnitě plstnatý, na bosi bíle plstnatý. Žebrované lupeny na spodní straně kloboučků jsou nízké, s ostrím tupým, homomorfním, stejně zbarvené jako klobouk; jen v procházejícím světle zdají se být tmavšími, protože zadržují více světla. Jsou nepravidelně rozvětvené, zvlněné a spojované příčnými a většinou nižšími žebry, takže blízko bodu, kde klobouk přisedá na mech, jeví se jejich systém jako nepravidelná síťka. Dužnina je stejně zbarvena jako klobouk, je měkká a dosti křehká a voní i chutná nenápadně. Vý-

trusy jsou hladké a bezbarvé, široce elipsoidní, se zřetelným a trochu šikmým apikulem, s plasmou jemně zrnitou, $9-11 \times 5,3-6,5 \mu$ veliké. Basidie 30 až $37 \times 7,5-8,3 \mu$, se čtyřmi rovnými, asi $5,5 \mu$ dlouhými sterigmaty. Hyfy dužniny klobouku jsou válcovité, bezbarvé, tenkostěnné, $8-10 \mu$ tlusté. Hyfy povrchové vrstvy jsou trochu tenčí, jen $5-7 \mu$ tlusté; obojí bez přezek.

Meší ouško laločnaté — *Leptotus lobatus* (Pers.) Karsten. Na živém mechu srpnatce závitkolisté — *Drepanocladus revolvens* Sw. na rašelinách „Blata“ u Soběslavi 18. IV. 1952 sbíral Dr F. Kotlaba. Zvětšené plodnice fotografované ve světle z poloviny odraženém a z poloviny procházejícím. Ad vivum muscum *Drepanocladum revolvens* Sw. in turfosis „Blata“ prope Soběslav, Bohemiae meridionalis, 18. IV. 1952 legit F. Kotlaba. Foto A. Pilát.

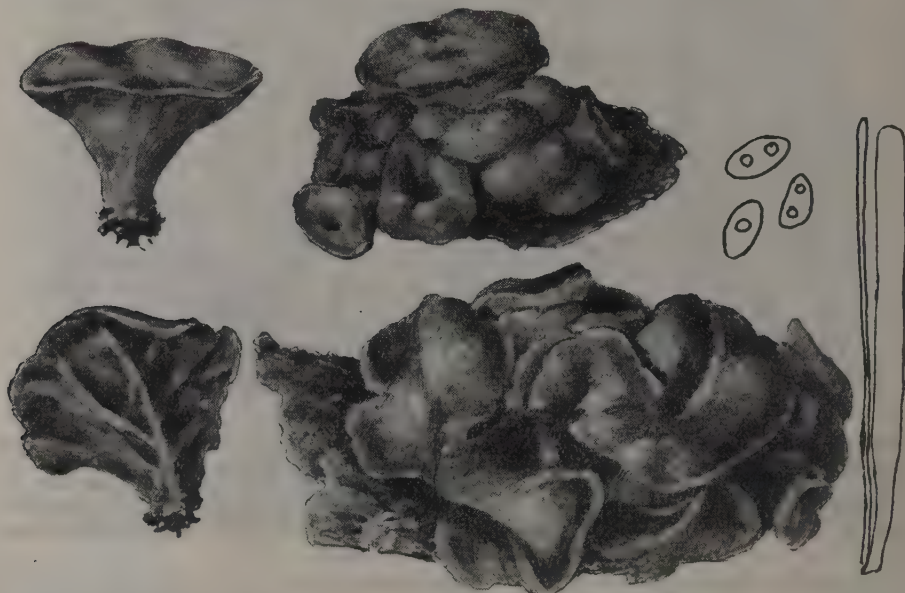
Tento drobný druh byl kladen postupem doby do různých rodů. Byl popsán Persoonem jako *Merulius lobatus* (Pers. Syn. Fung. p. 494, 1801), Friesem přefazzen mezi lišky — *Cantharellus* (Epicr. Syst. p. 369, 1836), mezi něž jej klade i Karsten ve své starší práci „Mycologia Fennica“ (3:227, 1876). Roku 1871, v díle Rysslands, Finlands och den Skandinaviska halföns Hattsvampar, I, p. XVII, 242, zařadil jej Karsten do rodu *Leptotus*, společně s *Leptotus retirugus* (Fr.) Karst. Jiné příbuzné druhy, které se dnes kladou do společného rodu, jako *L. muscigenus* (Bull.) a *L. glaucus* (Batsch.), klade do nového rodu *Leptoglossum* Karsten 1879. Quélet v díle „Enchiridion Fungorum in Europa media et praesertim in Gallia vigentium“, vydaném roku 1886, popsal rod *Dictyolus*, do něhož shrnul druhy, které Karsten uvádí jednak pod rodem *Leptotus* Karst., jednak pod rodem *Leptoglossum* Karst. Prioritu má Karstenův rod *Leptotus*.

Druh *Leptotus glaucus* Batsch ve smyslu Friesiově i Karstenově odděluji nyní Pilát a Svrček do nového rodu *Geotus* P. et S., jehož popis nalezne čtenář na str. 8—13, VII, ročníku tohoto časopisu. Konečně podotýkám, že druh *Leptotus lobatus* uvádí r. 1821 S. F. Gray pod rodem *Corniola*.

Rosoloklihatka čirá — *Neobulgaria pura* (Fr.) Petrak

Dr Frant. Š m a r d a

Rosoloklihatka čirá — *Neobulgaria pura* (Fr.) Petr. — makroskopicky připomíná stopkovýtrusé houby rosolovkovité (*Tremella foliacea* Pers. neb *Exidia recisa* Fr.), při mikroskopickém šetření však zjišťujeme, že jde o houbu vřekatou. Tvarem se nejvíce blíží známému discomycetu klihatce černé (*Bulgaria polymorpha* Oed.), rostoucí ve tvaru kuželovitě zúžených knoflíků ztuha gumové konsistence na dubových kmenech. Proto rod, který vytvořil Petrak pro rosoloklihatku, nazval *Neobulgaria* Petr. Ještě výstižnější by byl název *Ascotremella*, který Seaver použil pro velmi blízký rod rodu *Neobulgaria* Petr.

Neobulgaria pura (Fr.) Petrak. — Rosoloklihatka čirá. Na větvích buku v pralese na Žákové hoře u Žďáru n. Sáz. — Ad ramum Fagi silv. in silva primaeva Žáková hora pr. Žďár n. Sáz., 800 m, Moravia. Leg. Fr. Šmarda, 27. 10. 1952.

Kreslil Alois Procházka.

Na Moravě rosoloklihatku čirou po prvé sbíral Petrak na bukových větvích u Hranic a zprávu o ní podal v Ann. Myc. XII : 1914, kde ji nazývá *Ombrophila pura* Fr. — plátenicí čirou. V r. 1921 vytvořil pro ni nový rod *Neobulgaria* Petrak, pro který navrhuji český název rosoloklihatka (Ann. Myc. XIX : 44, 1921). Nannfeldt (Stud. ů. Morphologie d. Discomyceten, p. 309—310, 1932) řadí rod *Neobulgaria* Petr. do podčeledi *Ombrophiloideae*, kterou dělí na rody *Ombrophila* a *Neobulgaria* vyznačující se čirými výtrusy, od nich odděluje rod *Phaeobulgaria* mající spory temně hnědé. Rody *Ombrophila* a *Neobulgaria* odlišuje anatomická stavba plodnic, *Neobulgaria* má excipulum velmi málo diferencováno, vytvořené z velmi hustě spletených hyf, tenkých (2—3 μ). P. Pius Strasser sbíral naši houbu na kmenech kleny v listopadu 1902 na Sonntagbergu v Dolních Rakousích. Tento

sběr publikoval pod názvem *Coryne foliacea* Bres. nov. spec. (Verh. zool. bot. Ges. in Wien 55 : 611, 1905). — Rehm v r. 1915 přezval ji na *Coryne Bresadolae* Rehm a uvádí nové lokality na bukových kmenech na úpatí Zugspitze v bavorských Alpách, na olši ve Vorarlbergu (Ber. d. Bayer. Bot. Ges. 15 : 252, 1915). Rehm současně upozorňuje, že Starbäckova *Bulgariella foliacea* Starb. (Arch. Bot. 2 : 7, 1904) z Brazílie má nápadnou podobnost s *Coryne foliacea* Bres. (—*Neobulgaria pura* Fr. Petr.) a měl by pak mítí prioritu název Starbäckův *Bulgariella*. Je tedy otázka názvosloví tohoto druhu a monotypického rodu hodně složitá.

Neobulgaria pura (Fr.) Petrak. — *Ombrophila pura* Fr. — *Coryne foliacea* Bres. — *Coryne Bresadolae* Rehm. — Rosoloklihatka čirá.

Plodnice měkce rosolovitě chrupavčité vyrůstají odděleně v hustě nahloučených skupinách v puklinách kůry. Jednotlivé plodnice jsou až 3 cm široké, stopkaté kuželovité, barvy světle růžově nafialovělé, mladé plodnice na řezu mléčně opálově nafialovělé. Thecium ploché, okrouhlé nebo mírně prohloubené, u starých plodnic mírně vypouklé s okrajem zvlněným.

Výtrusy číré, eliptické s 1—2 kapkami $10 \times 5 \mu$, vřecka válcovitá $80-105 \times 8-10 \mu$, parafysy nitovité 2μ silné. Hyfová vlákna v gelatinosní vrstvě čirá, hustá, $2-3 \mu$ silná.

Naleziště. Rostla 27. 10. 1952 na bukových větvích zlomeného buku v pralese na Žákově hoře u Žďáru n. Sáz. na Moravě, 800 m. Leg. Fr. Šmarda.

Drobné zprávy

Strmělka bažinná — *Clitocybe ectypa* Fr. v Čechách.

Při průzkumu rašelinišť na Třeboňsku sbíral jsem společně s bryologem V. Ježkem u rybníka „Světa“ na rašeliništi na Vimperkách 19. VI. 1952 veliké, staré černohnědé plodnice, u nichž nebylo možno určit ani rod. Na stejném místě jsme pak 11. VIII. sbírali čerstvé plodnice, které Dr Herink určil z exsikátu jako *Clitocybe ectypa* Fr. Dne 9. IX. jsem znovu našel tento druh na jiné lokalitě, na Mokřích lukách u Třeboně pod hrází Hrádečku na silně podplavené louce. Popis odpovídá Šmardovu (Č. mykol. 4 : 97, 1950), který ji sbíral na bažinách u Žďáru na Moravě. K jeho popisu bych dodal, že mladé plodnice jsou bochníkovité, nebo polokulovité, průměr klobouku u starých plodnic byl až 10 cm, klobouk se záhy rozloží až vtáhne na střed, takže má tvar nálevky. Lupeny jsou velmi husté ($L = 40$ až 48 , $l = 1 : 5-9$), nestejně vysoké a dosti pružné. Zajímavá je barva lupenů: v mládí skoro bílé, pak krémové, dále narůžovělé, nahnědlé a nakonec černají. Podobné černání dužniny lze pozorovat i u jiných druhů na rašeliništích a je vykládáno přetrváváním plodnic, protože pro nedostatek bakterií v kyselém prostředí rašeliniště nedochází k rychlému rozkladu plodnic, jako na jiných stanovištích.

Dodatečně jsme provedli s Dr E. Hadačem a V. Ježkem botanický průzkum lokality na Mokřích lukách: jde o svaz *Caricion fuscae* s dominujícím *Eriophorum latifolium*. Z ostatních druhů jsou na stanovišti zastoupeny *Pedicularis silvatica*, *Equisetum limosum*, *Mentha aquatica*, *Comarum palustre*, *Ranunculus flammula*, *Caltha palustris*, *Agrostis canina* a *Menyanthes trifoliata*. Po bryologické stránce jde o kompaktní porost *Sphagnum teres* (V. Ježek). J. Favre udává z Jury podobné lokality s *Drepanocladem* v blízkosti rašelinišků.

Konečně je nutno se zmínit o tom, že R. Singer zařadil strmělku bažinnou do rodu *Armillariella*.

Jiří Kubička.

Amanita phalloides ssp. virosa (Fr.) Gilb. a slimáci.

Někteří praktičtí houbaři věří, že ta houba, která je konsumována zvěří, je ne-jedovatá. Přál bych jim proto vidět plodnice bílé variety smrtelně jedovaté muchomůrky hlíznaté, které jsem sbíral 10. 9. 1952 u Třeboně v lese u „Prátru“. Jeden exemplář byl již skoro úplně spasen slimáky, jimž pravděpodobně jed této houby neškodí. Bylo by velmi zajímavé a snad i prakticky důležité sledovat, které druhy slimáků jsou odolné.

Plodnice rostly v dubině mezi vřesem na písčné půdě s ojedinělou břizou ve společnosti *Telamonia armillata*, *Krombholzia rufescens*, *Boletus erythropus* a *Mycena galopoda*. Monograf českých muchomůrek R. Veselý má ve svém díle vyobrazení této houby rovněž z okolí Třeboně, od Chlumu. V kraji však není třeba se obávat otrav, neboť houba je velmi vzácná a hlavně praktičtí houbaři mají zde velmi mnoho výtečných jedlých druhů na vybranou, z nichž jsou ve větší míře sbírány jen obecné hříby a křemenáče (jihočesky: „kojzáry“). Ostatním druhům, hříbu hnědému, strakoši a kovářům se vyhýbají.

Nejlepší vyobrazení plodnice jsem našel v Langeově Flora Agar. Dan., kde je zejména velmi pěkně patrné šupinovité odění třeně od volvy na basi až k prstenu.

Jiří Kubička.

Názvoslovné drobnosti.

Štěpení jádra náleží do fyziky atomové, a ta její část se jmenuje nukleární fyzikou, česky jádrovou (podle latinského *nucleus* — jádro, což je příbuzné s *nux* — ořech; množné číslo *nuclei* — jádra, *nuces* — ořechy; *nux*, *nuces* je rodu ženského).

Slučování jader náleží do biologie; jde však nikoli o jádra atomová, nýbrž o jádra buněčná. Slučování jader buněčných má název *karyogamie*, jak naleznete i v Terminologickém slovníčku Pilátova Klíče i v Pianeho Vocabulaire (chybí v Lörtscherově Kleines Fremdwörterbuch der Pilzkunde, Bern 1940/50), pravda, bez údaje o původu slova. Zde je: *to karyon* (řecky) — ořech anebo jádro, *gamein* (ř.) — snoubiti se. Splynutí anebo kopulace jader je podmínkou vzniku výtrusů, ať askospor (u vřeckatých), ať basidiospor (u stopkovýtrusných).

Prostředí, v jakém se roste — zejména také domov *myketia* (*mycelia*) — svým způsobem účinkuje na tvar (houby). Výraz *ekomorfosa* (vlastně *oekomorphosis*, *oikomorfosis*), se kterým se někdy setkáváme, na př. v článku dr Alb. Piláta v Časopise Nár. musea 1951, znamená právě určování tvaru (domovským) prostředím. *Oikos* (řecké slovo) — dům, *morfé* — tvar. Ani v Pianeho Vokabuláři ani v Pilátově Klíči není *ekomorfosa*, rovněž ne výraz *ekomorfism* (vlastně *oikomorfismos*), což by se asi vystihlo jménem „tvarovost určovaná prostředím“. Slovo tvorné přípony *-osis* a *-ism(us)* jsou analogické jako v běžných slovech *narkosa* nebo *osmosa* (vlastně *narkosis*, *osmosis* od *narké* řec. ztrnutí, *osmé* řec. pach), kde také jde o jakési účinkování, v prvním příkladě: přivedení ztrnulosti uspaním, ve druhém: pronikání; a *-ism* nebo *-ismus* je běžný affix názvů pro jakoukoli soustavu.

Sedmdesátistránkový Lörtscherův slovníček věnuje zvláštní pozornost hojným takovýmto „formantům“ (jak je zvou gramatikové), hlavně vystupujícím v příponách (ke kmeni jmennému připjatých) na konci názvů. (Arci nezvykle s nimi smísil

i naskýtající se celojmenné složky složených jmen, jako na př. *-color* „-farbig“, *-myces* „-pilz“, *-phyllus* „-blättrig“, *-sporus* „-sporig“.) Z kategoriálních termínů se tu vhodně uvádějí přípony („Endungen bei den botanischen Nomenklaturregeln“): *-ales* pro řád, *-ineae* pro podřád, *-aceae* pro čeleď, *-oideae* pro podčeleď, *-eae* pro tribus, *-inae* pro subtribus. Tak to souhlasí s pravidly „International Rules of Botanical Nomenclature“ (kompilace Campa, Richetta, Weatherbyho 1948).

Koncové přípony jsou nestejné povahy, rozumí se. Tak *-eus* jakožto koncová příставка znamená podle citovaného Lörtschera látku. Vodní *aqueus*, voskový *cereus* (od *aqua*, *cera*); avšak od *calx* (2. pád *calcis*) odvozené *calceus* znamená botku, neboť *calx* neznalo pouze vápno, nýbrž mělo i jiný smysl, totiž pata; *calceus* neznamená vápenný. Našemu vápnomilný odpovídá *calciphilus* (jak je u Piláta), po případě francouzské *calcicole* (jak má Plane), *calciphobus* = vápnu se vyhýbající. Vedle normálního *cereus* máme v mykologii ještě *ceraceus* (franc. *céracé*) jakož i *cerinus*, obé ve významu voskový (podobou nebo barvou). Vedle *aqueus* (což je pozdní adjektivum) je klasické *aquaticus* (vodní), dále *aquaticus* (ve vodě rostoucí; avšak i vodnatý) a *aquosus* (vodnatý). Náš dr Krombholz nazýval *Boletus aquosus*, co my jmenujeme hřibem plavým, *Boletus impolitus* Fries. Pilátův Klíč neudává žádného druhu s přívlastkem *aqueus*, ačkoliv v Terminolog. slovníčku jej vykládá, a to jakožto „vodově průhledný“. Odvozeninami z lat. *aqua* se Plane vůbec nezabývá. Seznali jsme, že mají významy jak látkový, tak lokální.

Collinus a *collinitus* chybějí u Planeho i u Piláta, — v Klíči však je obsažena *Collybia collina*, *Cortinarius collinitus* a (tříkrát) *Boletus collinitus*. „Pahorkový“ by tak asi odpovídalo přívlastku *collinus*, protože je odvozen z *collis*, pahorek, a vyjadřuje stanoviště rozdílná od *campester* (polní) i od *montanus* (horský). Ndobré je druhé (a častější) adjektivum, mající znamenati asi tolik co mazlavý (Lörtscher je překládá *beschmiert*, *schmierig*, *schleimig*); správně po latinsky by znělo *collitus* (jakožto participium pasivní z *collinere*, perfektum *collevis*, důsledně *collitum*).

Uznávajíc Lörtscherův citovaný slovníček za dobře použitelnou pomůcku pro houbaře, kteří neprošli latinskými školami, nepřehlížíme ani některé mezery v něm zejíci. Namátkou zjistíme, že chybějí v něm výrazy jako: *Karposoma* (nebo *carposoma*, plodnice), *Keimporus* (nebo *porus germinativus*, klíčn. porus, *pore germinatif*), *Peridium*, *Oidie*; nebo adjektivní atributy jako *agglutinus* (přilepený), *barbatus* (vousatý), *aculeatus* (ostnitý), *obconicus* (obratlíkovitý, čihovitý), *tesellatus* (mosaikový).

Dr J. Schützner

Literatura

Naše houby. Napsal Albert Pilát, obrazy namaloval Otto Ušák; stran 335, 120 barevných tabulí. Vydalo nakladatelství „Brázda“ v Praze 1952. Cena vázaného výtisku 560 Kčs.

Po uplynutí jednoho roku od vydání knihy „Klíč k určování našich hub hřibovitých a bedlovitých“, která tolik prospěla našemu houbařství, vychází další Pilátova kniha nazvaná „Naše houby“. Tvoří s „Klíčem“ ideový celek, ač vychází o rok opožděně. „Naše houby“ jsou zřejmě míněny jako první svazek „Klíče“ a mají také stejný, veliký formát. Tato kniha obsahuje přehled všeobecné mykologie, alespoň pokud vyšších hub se týče, a pak hlavně 120 barevných tabulí, na nichž vyobrazeny jsou naše nejvýznačnější jedlé a jedovaté houby v přirozené velikosti a v bohatém výběru plodnic. Ke každé tabuli je připojen podrobný doprovodný text, který kromě popisu obsahuje i poznámky o možné záměně s jedovatými druhy, poznámky o hospodářské ceně té které houby atd. Tabule tištěny jsou na pravé straně, a na levé straně je

text, takže čtenář může při určování kontrolovat houbu s obrazem a současně s popisem. Je to dilo určené nejširším vrstvám našich houbařů, které uvítají však jak začátečníci, tak i houbaři pokročilí, protože v knize je sneseno vše podstatné o našich jedlých a jedovatých houbách.

V knize na 120 tabulích je vyobrazeno celkem 140 druhů našich nejvýznamnějších jedlých a jedovatých hub. Naši houbaři by jistě uvítali, kdyby byl vydán ještě další svazek s barevnými tabulemi vzácnějších našich jedlých a jedovatých druhů. Realizace by byla jistě snadná, neboť mistr Ušák namaloval pod Pilátovým vedením další a stejně obsáhlou serii akvarelů, z nichž četné a stejně překrásně provedené viděli naši houbaři na vzorné výstavě hub, kterou uspořádalo na podzim roku 1952 Národní museum v bývalém Topičově saloňu na Národní třídě. Také „Klíč“ by si zasloužil rozšíření o další svazek, který by stejně přehlednou formou zpracoval i ostatní naše stopkovýtrusné houby, hlavně ze skupiny *Aphyllphorales*. Snad k tomu časem dojde, což jistě uvítají nejen všichni naši houbaři, nýbrž i lesníci, neboť do této skupiny hub náležejí převážně druhy působící hnilobu dřeva.

Ušákovy tabule jsou malovány skutečně mistrovsky! Jsou provedeny s uměleckým vkusem, plasticky, názorně a přitom hlavně botanicky věrně, takže jsou názorným příkladem, jak vzorná přírodovědná vyobrazení mají vypadat. Jsou to jistě nejkrásnější obrazy hub, které dosud byly vydány. Také reprodukce a tisk závodu Orbis 3, provedený osmibarevným ofsetem, podává věrně lehkost a krásu akvarelové techniky.

Na většině tabulí je vyobrazen vždy jen jeden druh, avšak větší množství plodnic od každého. Jsou zastoupeny jak mladé, tak i dospělé a stárnoucí exempláře. To je velická výhoda proti jiným atlasům, kde bývá obvykle vyobrazena jen jedna plodnice. Houby jsou však většinou značně proměnlivé a v mládí vypadají často zcela jinak než dospělé, takže nezkušený houbař vývojová stadia snadno může považovat za dva rozdílné druhy.

V úvodních kapitolách je probrána jasně a přehledně morfologie i anatomie plodnic, dále je pojednáno o soužití hub s lesními stromy, zvláštní kapitola probírá pohlavní rozmnožování hub, o němž dosud v žádné české houbařské práci nebylo tak podrobně pojednáno a opět jiná kapitola všímá si hospodářské ceny hub, jejich chemické skladby, konzervace a upotřebení v kuchyni. Zvlášť podrobně všímá si autor v kapitole nazvané „Houbařská toxikologie“ jedů v houbách obsažených a typů otrav, které působí. Všeobecnou část zakončují kapitoly o vůni hub, klíč na určení rodů a seznam nejvýznamnější houbařské literatury.

Pilátova kniha je nesporně nejkrásnějším obrazovým houbařským dílem u nás vydaným, které stojí na vysoké světové úrovni. Kniha byla také již přeložena do angličtiny a němčiny, takže bude k užítku houbařům celého světa. *Ivan Charvát.*

Dne 23. dubna 1953 zesnul ve věku 76 let

FRANTIŠEK X. GUTH,

zasloužilý člen výboru Československého mykologického klubu.

Čest jeho památce!

Vydává Nakladatelství Československé akademie věd, Praha II, Vodičkova 40, tel. 231-276, 231-478. Tisknou Pražské tiskárny, n. p., provozna 04, Praha XIII, Sámova 12. Redakce: Praha II, Václavské nám. čp. 1700, Národní museum, tel. 233-541. Administrace: Nakladatelství ČSAV, Praha II, Vodičkova 40. Vychází čtyřikrát ročně. Cena čísla 30 Kčs. Roční předplatné 120 Kčs. Novinové výplatné povoleno dohlédacím pošt. úřadem Praha 022 pod. čís. 313/535-Ře-52. Toto číslo vyšlo dne 31. V. 1953.

NAKLADATELSTVÍ ČESKOSLOVENSKÉ AKADEMIE VĚD

VODIČKOVA 40, PRAHA II, TEL. 227264

má na skladě a expeduje knihy a časopisy z nejrůznějších vědních oborů, z nichž uvádí na př.:

- V. A. Brilliantová: *Fotosynthesa jako životní projev rostliny*. 176 str. 92,—.
 L. A. Čebotarevová-S. S. Sobolev: V. V. Dokučajev. 88 str. 27,—.
 Zd. Černohorský: *Základy rostlinné morfologie*. 192 str. 136,—.
 S. G. Davydov: *Mičurinská nauka o vypěstění nových druhů zvířat*. 26 str. 6,—.
 V. V. Dokučajev: *Vybrané spisy*. 240 str. 74,—.
 B. V. Jakovlev: *Mandelinka bramborová*. 48 str. 15,—.
 J. Klika: *Příručka technické mikroskopie*. 164 str. 110,—.
 J. Komárek: *Zoologie bezobratlých*. 580 str. 372 obr. 320,— váz.
 O. B. Lepešinská: *Vznik buněk ze živé hmoty a úloha živé hmoty v organismu*. 256 str. 31 kříd. příloh, 113,—.
 V. M. Fjodorov: *Mikrobiologie*. 328 str. 141 obr. 180,—.
 V. N. Makarov: *Ochrana přírody v SSSR*. 96 str. 28,—.
 N. A. Maximov: *Rostlinná fyziologie*. 136 str. 59 obr. v textu a 45 na 16 příl. 78,—.
 I. P. Pavlov: *Fyziologie vyšší nervové činnosti*. 220 str. 102,—.
 S. Prát: *Rostlina pod drobnohledem*. 224 str. 80,—.
 F. Prantl: *Život českých pramoří. Zkameněliny, jejich sběr a určování*. 392 str. 154,—.
 B. Pokorný: *Systematická zoologie bezobratlých. Repetitorium*. 244 str. 160,—.
Proti reakčnímu mendelismu-morganismu. Sborník. 312 str. 74,—.
 B. Rosický-J. Weiser: *Boj s hmyzem. II. Škůdci lidského zdraví*. 832 str. 309 obr. 360,—.
 J. Spirhanzl: *Rašelina, její vznik, těžba a využití*. 356 str. 97,—.
Stadijní vývoj semenných rostlin. Sborník. 320 str. 134,—.
 F. Studnička: *Úvod do plasmatologie*. 240 str. 127,—.
 P. Svoboda: *Nauka o lese*. 324 str. 130,—.
 R. Veselý: *Československé houby. I. Lupenaté 2. vyd.* 234 str. 532 obr. 74,—.
 Wenig-Keilová: *Praktikum živočišné fyziologie*. 212 str. 65,—.
 Prát-Retovský: *Praktikum rostlinné fyziologie*. 132 str. 43,—.
 T. J. Zarubajlo: K. A. Timirjasev — velký ruský darwinista. 56 str. 12,—.
 M. Herold: *Antibiotika*. 232 str. 36 obr. 2 příl. 108,—.
 J. Obenberger: *Entomologie. I.* 872 str. 894 obr. 21 příl., váz. 600,—.
 K. A. Timirjasev: *Vybrané práce o chlorofylu a asimilaci světla rostlinou*, 272 str. 24 obr. 120,—.
 R. Řetovský: *Růstové stimulatory*. 120 str. 27 obr. 32,—.
 D. A. Birjukov: *Příspěvek k Pavlovovu učení*. 112 str. 26,—.
 D. Slejška: *O hrdinství sovětského lidu*. 176 str. 49,— brož., 66,— váz.
 I. Málek: *Sovětská mikrobiologie zbraň míru*, E. Gláserová: *Mičurinská genetika*, F. Hofavka: *Život rostlin*. Sborník. 96 str. 30,—.
 P. Zuman: *Základy polarografie*. 48 str. 18,—.
 Kalitin N. N.: *Optické zjevy v atmosféře*. 52 str. 18,—.
 B. Bouček: *Geologické vycházky do pražského okolí*. 244 str. 17 příl. 60 obr. 109,—.
 I. A. Andrejev: *Plavba do Antarktidy*. 152 str. 46,—.

Matematicko-přírodovědecké rozhledy, předpl. na 6 č. ročně 72,—, číslo 12,—.
Český lid, národopisný dvouměsíčník, 6 čísel ročně, předpl. 210,—, číslo 35,—.
Vesmír, přírodovědecký časopis, předpl. na 10 č. ročně 120,—, číslo 12,—.
Živa, nový časopis pro biologickou práci, předpl. na 6 č. ročně 165,— s barevnou příl., 110,— bez barevné přílohy, č. 30,— a 20,—.
Nový Orient, orientalistický časopis, předpl. na 10 čísel ročně 140,—, číslo 15,—.
Lidé a země, zeměp. měsíčník, předpl. 180,—, číslo 15,—.
Československá biologie, předplatné na 6 čísel ročně 180,—, číslo 30,—.
Preslia, časopis Čs. společnosti botanické, předpl. na 4 čísla ročně 300,—, číslo 75,—.
Zoologické a entomologické listy, předpl. na 4 č. ročně 320,—, číslo 80,—.
Věstník Čs. společnosti zoologické, předpl. na 4 čísla ročně 400,—, číslo 100,—.

ČS. MYKOLOGICKÝ KLUB V PRAZE II

Benátská 2. (Botanický ústav Karlovy university).

Sekretariát: Praha II, Krakovská 1. Telefon 231-131.

Staňte se našim členem!

Členský příspěvek

číní ročně Kčs 20,—, zápisné Kčs 10,—. Členské přihlášky a příspěvky přijímá jednatel I. Charvát, Praha II, Krakovská 1. Telefon 231-131. Členy, kteří dosud nevyrovnali členský příspěvek za kalendářní rok 1952, prosíme o zaplacení.

Navštěvujte přednáškové kursy ČMK

pořádané každé pondělí od 19. do 21. hod. v přednáškovém sále botanického ústavu Karlovy university v Praze II, Benátská 2. Stanice elektr. dráhy čis. 14 (botanická zahrada). Výklad a demonstrace důležitých jedlých a jedovatých hub pro praktické houbaře, začátečníky a pokročilé. Při přednášce se též určují do-
nesené houby. Přednášky v tomto roce budou zahájeny v pondělí dne 2. března.

Houbařské vycházky ČMK

s odborným školením praktických houbařů se konají každou neděli do blízkého i vzdáleného okolí Prahy. Dobrou obuv a jídlo s sebou. Oznámení vycházek v denním tisku (Literární noviny) ke konci týdne a v houbařských skřínkách ČMK. Telefonické dotazy na číslo 231-131.

Bezplatná houbařská poradna ČMK

v Praze II, Krakovská 1 (I. Charvát) určuje veškeré houby. K poštovním zásilkám z venkova (jako vzorek bez ceny) přiložte kor. lístek se svojí přesnou adresou, kde uveďte datum, naleziště, druh stromů, event. chuť a vůni za syrova atd.

Brno, Kotlářská 2

Bezplatná houbařská poradna každé pondělí od 17. hod. v botanické zahradě, anebo kterýkoliv den odpoledne u předsedy pplk. v. v. A. Procházky v Brně, Bratislavská čis. 36/a.

Stálá výstavka

čerstvých hub v Praze II, Krakovská 1.

V Brně, Kotlářská 2 (botanická zahrada).

Česká mykologie

vychází čtyřikrát ročně, a to v měsících únoru, květnu, srpnu a listopadu. Upozorňujeme naše členy a odběratele časopisu, že máme ještě na skladě starší ročníky, a to I. až V. (1947—1951). Objednávky zasílejte na adresu jednatele ČMK I. Charváta, Praha II, Krakovská č. 1. Jednotlivý ročník stojí 60 Kčs.

Zpráva spolková

Autokarový zájezd do vzdálenějšího okolí pražského na jeden den bude uspořádán v září za účasti všech význačných československých mykologů. Záznamy přijímá jednatel I. Charvát, Praha II, Krakovská 1.